

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

**Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského
z Rhodu a Malty**
**Dějiny, kulturní a historický význam řádu s ohledem
na území Koruny české**

**The Sovereign Military Hospitaller Order of the St. John
of Jerusalem and of Malta**
**The History, Cultural and Historical Meaning in View
of the Fact of the Lands of the Bohemian Crown**

Vedoucí práce:
ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor:
Kateřina Patová

Praha 2013

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala své vedoucí práce ThDr. Kamile Veverkové, ThD. za její neskonalou trpělivost, vstřícnost a neocenitelné rady, díky nimž mohla být tato práce dovedena do zdárného konce.

Dále bych ráda poděkovala vedoucí studijního oddělení a mé nadřízené paní Mgr. Jitce Chaloupkové, za shovívavý přístup k mým pracovním výkonům v době, kdy mé myšlenky patřily více bakalářské práci než kanceláři studijního oddělení.

Samozřejmě největší dík patří mému manželovi a dvěma synům, kteří mi v době psaní této práce a vůbec mého studia dokázali, že jsou to chlapi do nepohody a že se na ně mohu kdykoliv a v jakékoliv situaci spolehnout.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 25. května 2013

Kateřina Patová

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o vzniku a působení vojenského a špitálního řádu Maltézských rytířů. V průběhu dějin měly na setrvání kontinuální činnosti řádu nezanedbatelný podíl i země Koruny České. Proto si tato práce klade za cíl zachytit a upozornit na důležitou úlohu Českého velkopřevorství v téměř tisícileté existenci tohoto mezinárodního řádu. V úvodních kapitolách práce seznamuje s dějinným pozadím vzniku křížových výprav na Východ, které byly jedním z důvodů vzniku řádu. Poté se zaměřuje na poslání řádu a jeho symboliku, strukturu a vůbec dějiny řádu až do dnešních dnů. V poslední části se pokouší zmapovat dobu příchodu řádu do Čech, jeho dějiny na českém území až do současnosti, nejdůležitější sídla a současnou činnost na poli zdravotnické a humanitární pomoci.

Klíčová slova

Křížová výprava - rytířský řád - svatá místa - Boží království; křížák - johanité - velmistr - převor - komenda - Panna Marie; Maltézský řád - osmihrotý kříž - Strakonický hrad - Bavor; humanitární pomoc - maltéžská pomoc.

Annotation

This bachelor thesis deals with the establishment and operation of the Military and Hospitaller Order of Malta. Throughout history, the Czech lands played a significant part in the continuous work of the order. Therefore, this work aims to capture and highlight the important role of the Bohemian Grand Priory in the nearly thousand-years' existence of this international order. In the opening chapters, the thesis introduces the historical background of the Crusades to the East, which were one of the reasons the order was founded. Subsequently the work focuses on the mission of the order and its symbolism, structure and its general history up to the present day. The last part of thesis maps out the timescale and advance of the Order in Bohemia, its history in Bohemia up to the present, its most important locations and its current activity in the field of medical and humanitarian aid.

Keywords

Crusade - Order of Knights - Holy Places - the kingdom of God; crusader - Johanittes - Grand Master - Prior - Commendam - Virgin Mary; Order of Malta - an eight-pointed cross - Castle of Strakonice - Bavor; humanitarian aid - Maltese Aid.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	7
ÚVOD.....	8
1. DĚJINNÉ POZADÍ VZNIKU KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV A JEJICH DŮSLEDKY	10
1.1. Situace v Římské říši	10
1.2. Křesťané a svatá místa	11
1.3. Jeruzalém – Svaté město.....	12
1.4. Křížové výpravy	14
1.4.1. První křížová výprava	15
1.4.2. Druhá křížová výprava.....	17
1.4.3. Třetí křížová výprava	18
1.4.4. Čtvrtá až devátá křížová výprava	19
1.5. Dobyť Akkonu	20
1.6. Důsledky křížových výprav	21
1.6.1. Vznik křížáckých států	22
1.6.2. Vznik rytířských řádů	23
2. JOHANITÉ – MALTÉZŠTÍ RYTÍŘI.....	25
2.1. Poslání řádu a jeho symbolika.....	25
2.2. Struktura řádu	28
2.2.1. Teritoriální členění a mezinárodní postavení řádu	28
2.2.2. Organizační členění	29
2.2.3. Členství v řádu	30
2.3. Dějiny řádu	32
2.3.1. Jeruzalém.....	32
2.3.2. Rhodos.....	34
2.3.3. Malta	36
2.3.4. Petrohrad a Řím.....	38

3. ŘÁD MALTÉZSKÝCH RYTÍŘŮ V ČECHÁCH.....	41
3.1. Historie řádu.....	41
3.2. Nejdůležitější sídla řádu	45
3.2.1. Kostel Panny Marie pod řetězem v Praze na Malé Straně	45
3.2.2. Strakonický hrad a Strakonice	48
3.3. Působení a činnost řádu u nás v současnosti	51
3.3.1. Maltéžská pomoc o. p. s.	51
3.3.2. Česká maltéžská pomoc České Budějovice o. p. s.	51
3.3.3. Řádová pout' do Lourdes.....	52
3.3.4. Školská zařízení.....	52
ZÁVĚR	53
POUŽITÁ LITERATURA.....	54
SUMMARY	57

Seznam zkratk

poč. - počátek

tzv. - tak zvané

tzn. - to znamená

lat. - latinsky

sv. - svatý

atp. - a tak podobně

s. - strana

vyd. - vydání

resp. - respektive

OSN - Organizace spojených národů

UNESCO - United Nations Educational (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)

Úvod

Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty, jak zní celý jeho oficiální název, již přes 900 let kontinuálně působí na poli obrany křesťanské víry a jejího šíření, pomoci strádajícím, potřebným, chudým, nemocným a nemohoucím. V dnešní chaotické a uspěchané době musí na lidi okolo sebe působit toto společenství jako ostrůvek v rozbouřeném moři. Je spodivem, že během své dlouhé historie, kdy řád prošel mnohými katastrofami, častokrát stál před úplným zničením, několikrát přišel o svá těžce vybudovaná a dobře prosperující sídla, byl vyhnán do nejistoty a opětovného hledání, se vždy našel někdo, kdo pomohl. Někdo, kdo věřil v jeho poslání, nabídl mu pomocnou ruku v podobě klidného útočiště, odkud mohl řád dál v souladu s poučením svého pána Ježíše Krista: „*Cokoliv jste učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili*“ (Mt 25, 40) pokračovat v ochraně a službě slabým.

Počátky řádu Maltézských rytířů jsou pevně spojeny s městem Jeruzalémem, kde za hradbami města vzniká špitální bratrstvo, jehož úkolem je starat se o vyčerpané a nemocné poutníky přicházející navštívit svatá místa. Pokusím se proto v úvodních kapitolách nastínit historii tohoto města po vzniku křesťanství a poté i křížových výprav, které byly důsledkem rozpínavosti islámu. Prvotní myšlenka vyslat vojska, aby ochraňovala posvátná místa křesťanů, měla bohulibý cíl, ale z původního bohulibého záměru s každou další křížovou výpravou ubývalo. Vojska vypravovaná z Evropy nebyla příliš organizovaná a islám stále více nabíral na síle a vojska tureckých muslimů na statečnosti. Dříve pouze špitální řád se musel také chopit zbraně a pomoci i na válečném poli pomocí zbraně. Svého původního poslání pomáhat potřebným se ale za celou svou historii nevzdal. Po ztrátě svého špitálu v Jeruzalémě přišel později i o řádový konvent na ostrově Rhodos. Když byl Napoleonem vyhnán i z velice reprezentativního a prosperujícího sídla na Maltě dlouho dobu hledal nové útočiště. V této době dolehla na řád největší krize v jeho historii. Ze všech řádových komend mu zbyl jen jediný kněžský konvent v Čechách. Díky tomuto konventu zůstala tradice řádu nepřerušena až do dnešních dnů.

Tak jako se střídaly dobré a špatné události v dějinách řádu od jeho založení v Jeruzalémě až do konce 20. století kdy nad ostrovem Malta opět zavlála řádová vlajka, střídaly se i v Českém velkopřevorství šťastné chvíle s tragickými. Pozitivní v současné době je, že se řád nachází v období, kdy může naplno a beze strachu pomáhat všem potřebným.

Velké negativum je ale v tom, že lidí potřebujících pomoc druhých stále neubývá. Troufám si říci, že naopak.

K tématu historie a činnosti řádu johanitů je k dispozici řada literatury, ze které jsem také při svém psaní čerpala. Seznam pramenné a odborné literatury je uveden na konci této práce. Mým záměrem ale bylo vložit do jedné práce aspoň stručnou historii jednotlivých důležitých událostí, které probíhaly na různých místech Evropy, resp. Asie či Egypta ve stejnou dobu a měly pro řád johanitů stejnou a docela zásadní důležitost. Je žádoucí se z dějin tohoto řádu poučit, neboť i přes všechna protivenství, kterými bylo toto společenství během dlouhých staletí zkoušeno, neustoupilo nikdy od myšlenky svého zakladatele bratra Gerarda nezištně pomáhat všem chudým a potřebným.

Doufám, že cíl, se kterým jsem do této práce šla, byl alespoň z části naplněn. Tomuto cíli jsem podřídila strukturu a metodologii.

1. Dějinné pozadí vzniku křížových výprav a jejich důsledky

1.1. Situace v Římské říši

Přibližně od 3. století bylo římské impérium zmítáno vleklou krizí. Kromě jiného jejím důvodem byly tři podstatné příčiny – hospodářská krize, občanské války a nájezdy barbarů. Řím postupem doby ztrácel svou funkci administrativního centra z důvodu velké globalizace a rozšíření území na východ. Za stávající situace nebyl schopen tak velkou říši obsáhnout a řídit. Mezi další důvody, proč se centrum říše přesouvalo na Východ, patřila např. větší obava z Peršanů, kteří ohrožovali východní území, než z nájezdů barbarských kmenů na západě nebo větší odolnost a stabilita východní provincie či blízkost císaře k jeho vojskům chránícím právě východní hranici impéria. Zde císař Konstantin Veliký v roce 324 na území malého městečka Byzantion nechal vybudovat město, kterému dal své jméno – Konstantinopol.¹ Dne 11. května 330 byla prohlášena za hlavní město civilizovaného, tj. římského světa – nové Římské říše, Božího království na zemi.² Konstantinopol byla postavena v úzké Bosporské nížině, kde se odděluje Evropa od Asie. Ten, kdo vládl městu, měl pod kontrolou veškeré vodní i suchozemské obchodní cesty. Jak ze severu na jih, odkud putovaly kožešiny, solené ryby nebo otroci z ruských stepí, tak mezi Východem a Západem, kde se obchodovalo hlavně s kořením, hedvábím a šperky.³

V období 4. – 6. století se východní část říše vyvíjela jiným způsobem než západní. Byla mnohem stabilnější, lidnatější a ekonomicky silnější. Byla zde hustá síť měst různé velikosti i důležitosti s velmi rozvinutým politickým, kulturním i společenským životem. Významná střediska řemeslné výroby a obchodu, která zásobovala celou říši. Důležité přístavy a křižovatky suchozemských obchodních cest a mnohasettisícová velkoměsta jako syrská Antiochie či egyptská Alexandrie. Východ byl celkově perspektivnější částí říše.

Zatímco se Východ dynamicky rozvíjel, pro Západ 3. až 5. století znamenalo obdobím úpadku. V Evropě nastala „temná století“. Západní civilizace byla likvidována neustávajícími vlnami nomádských barbarů. Města byla pleněna, měnila se v trosky, pustošily je požáry,

---

¹ AVENARIUS, Alexander a kol. *Dějiny Byzance*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. 529 s. Srovnej. MILKO, Pavel. *Úvod do byzantské filosofie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009, s. 19. Pro Oriente. Dědictví křesťanského Východu. BURCKHARDT, Jacob. *The Age of Constantine the Great*. London: Routledge. 1949. 385 s. 1. Vyd. 1852.

² BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 17.

³ Tamtéž, s. 19.

jejich obyvatelé byli vražděni a ničení nemocemi. Malomocenství a mor byly pohromy, které čas od času pozabíjely milióny lidí. Dříve obdělávaná úrodná půda zůstala ležet ladem. Neměl na ní kdo pracovat. Počet obyvatel se válkami a nemocemi rapidně snížil. Nejhorší situace nastala kolem roku 800, když obrovskou vlnou žhářství, vraždění a drancování zaplavil, již tak zbědovanou Evropu, poslední ze severských barbarických kmenů – Normané. Po dalších 200 let vládl chaos a život ztratil jakýkoliv řád. Přežít bylo velmi těžké.⁴

Města byla vesměs opevněná, z venkovských sídel se stávaly pevnosti s vodními příkopy. Lidé žili ve vesnicích nahromaděných blízko hradů nebo jiných opěrných bodů zabezpečujících ochranu. Hladomor přicházel s monotónní pravidelností. V průběhu století, které předcházelo křížovým výpravám, se nasčítal na čtyřicetism let. Šlechta mnohdy neměla víc než půdu pro svou obživu, duchovní a mniši na tom nebyli lépe, obyčejní lidé žili v chatrčích společně s domácími zvířaty, pokud vůbec nějaké měli.

Společnost se stala sama barbarskou, války byly jako nakažlivá nemoc. Každý bojoval s každým a neexistovalo nic, co by těmto vražedným střetům zabránilo.⁵ „*Válka byla byznys, potěšení a s výjimkou lovu i jediné zaměstnání.*“⁶

Na konci 5. století byl již celý Západ obsazen barbary. Barbarští králové se snažili zajistit svoji legitimitu a pozvednout svoji úroveň sňatky s byzantskými princeznami narozenými v purpuru⁷. Stejně tak to bylo i u Karla Velikého, ale jeho snaha o sňatek s byzantskou císařovnou ztroskotala. Využil proto problematické situace v Konstantinopoli a nechal se roku 800 papežem Lvem III. korunovat. Východ ho však nikdy jako „císaře Římanů“ neuznal. Pouze jen jako „císaře Franků“.⁸

1.2. Křesťané a svatá místa

Všudypřítomné nebezpečí smrti vzbuzovalo v lidech pocity viny a hříchu, což mělo velký vliv na jejich způsob života. Měli jasnou představu o tom, co je čeká po smrti. S čím a s kým se setkají v Božím království, pokud jejich hříchy nepřesáhnou povolenou mez k přijetí

---

⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 7-8. Srovnej. AVENARIUS, Alexander a kol. *Dějiny Byzance*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992, s. 221-222.

⁵ Tamtéž, s. 9.

⁶ Tamtéž, s. 9.

⁷ Narozen v purpuru - myslí se v královském, knížecím nebo vladařském purpuru. Také se užívalo spojení „*natus aula regia*“= narozen na královském dvorci. Purpurová barva je odedávna spojována s titulem královské hodnosti, moci, síly, přepychu, bohatství a ctížádosti.

⁸ MILKO, Pavel. *Úvod do byzantské filosofie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009, s. 20-22. Pro Oriente. Dědictví křesťanského Východu.

mezi společenství světců a mučedníků. V opačném případě byli jasně seznámeni i s možností vstupu do očištnice či uvržení do nekonečných muk pekla. Pro středověkého člověka bylo nebe a peklo skutečností a náboženský život měl prvořadě postavení před hospodářským a politickým životem. Pomocí modliteb, různých kultických předmětů a posvátných míst mohli věřící bojovat s nadpřirozenými silami. Všeobecně byl rozšířen kult relikvií. Uctívána se těla mrtvých světců nebo svatých předmětů. Byl to např. kus dřeva Svatého kříže či Kristovy trnové koruny, hřeby, kterými byl Kristus přibit na kříž, zázračný šátek sv. Veroniky, šat, který měl na sobě mučedník v době své smrti, apod. Tyto byly ukládány do bohatě zdobených relikviářů a rozesety po celé říši. Tato místa měla mnohem větší hodnotu svatosti než ostatní. Bylo nejtoužebnějším přáním všech je aspoň jednou za život navštívit. Projít se po místech, kudy chodil Kristus se svými apoštoly. Vidět místa, kde kázal a navázat s nimi mystické spojení. Mnozí byli ochotni pro to udělat cokoli bez ohledu na útrapy, které by to přineslo.

Dokonce se časem vytvořila i zeměpisná hierarchie posvátných míst podle své důležitosti. Čelní příčky zaujímaly Jeruzalém a různá posvátná místa Palestiny, Řím se svatými ostatky apoštolů Petra a Pavla nebo španělská Compostela s těly Jana a Jakuba Zebedeových.⁹

1.3. Jeruzalém – Svaté město

Křesťané žili v Jeruzalémě od doby, kdy založili svou církev. Často ale museli město na nějaký čas opustit a ukrýt se před nájezdy nepřátelských vojsk. Některé útoky měly pro Jeruzalém téměř zničující následky. I když v roce 135 n. l. císař Hadrián nechal přestavět dobyté město v typicky římském stylu a v chrámech se uctívali obvyklí římsští bohové, církev přesto přežila. V roce 313 císař Konstantin svým dekretem umožnil jak křesťanům, tak všem ostatním vyznávat veřejně svou víru. Do Jeruzaléma a Svaté země stále proudily davy poutníků bažících po návštěvě míst spojených s životem Krista a mnohých světců. Císařova matka, svatá Helena se postarala, aby tato místa byla znovu obnovena a opět zpřístupněna věřícím, kteří sem vážili cestu z dalekých oblastí Evropy. Nechala zde vystavět kostel Božího hrobu, jehož střecha překlenula místo hrobu, kde tři dny leželo tělo Krista a místo jeho ukřížování.¹⁰

Kolem roku 600 byla západní část říše zaplavována bojechtivými barbary, zejména germánského původu a Východ stále více vzkvétal. Na Západě byl křesťany uznáván papež

---

⁹ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 15.

¹⁰ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 15. Stopy, fakta, svědectví.

jako nejvyšší hlava zanikající civilizace Říma. Jedním z nejmocnějších panovníků tehdy známého světa a hlavou církve na Východě byl Konstantinopolský císař. Mohl s ním soupeřit jedině císař Persie, který stále více ohrožoval východní hranici římského impéria.

Peršané také v roce 610 do východořímské říše vtrhli a za pomoci místního židovského obyvatelstva roku 614 dobyli Jeruzalém. Strhli kostel Božího hrobu a jako trofej vítězství si z něho odnesli Kristův kříž. Po těžkých, léta se táhnoucích bojích porazil Peršany Herakleitos a donutil je kříž vrátit. Jeho části byly odvezeny do Říma, Konstantinopole a zpět do Jeruzaléma. Za osvobození Jeruzaléma byl později Herakleitos označován jako první křížák.¹¹

Po roce 622 se dostává na scénu nové náboženství zjevené proroku Mohamedovi. Během deseti let je islám rozšířen již po celé Arábii. Kalif, jako muslimy ustanovený nástupce Mohameda se prohlašuje za svrchovaného vládce světského i náboženského a vydává se na dobývání světa. Válčením oslabení Římané a Peršané nemají již dostatek sil na obranu proti muslimům a roku 638 je Jeruzalém nucen kapitulovat před kalifem Omarem. Dobytím obrovského území se stal kalif nejmocnějším panovníkem na světě, ale nejmocnějším křesťanským vladařem byl stále císař v Konstantinopoli.

Mohamed zanechal Zákoník, ve kterém pamatoval na podrobené národy. Národy Písma – zarathuštrovci, židé a křesťané mohli žít v Jeruzalémě v pokoji. Křesťanská obec v Jeruzalémě se udržela. Muslimové stále respektovali císaře v Konstantinopoli jako hlavu své církve a jeho snahu chránit své věřící. Křesťané si mohli v Jeruzalémě ponechat své kostely, i kostel Božího hrobu, ale již nesměli stavět nové. Do Jeruzaléma stále proudily davy poutníků, které byly muslimskými vládci tolerovány. Přinášeli totiž do země peníze.

Až do padesátých let 11. století byly cesty, po kterých přicházeli poutníci do Jeruzaléma na tehdejší poměry vcelku bezpečné. To ale jen do té doby, dokud Seldžučtí¹² Turci nezačali pronikat na území Malé Asie a krutým způsobem plnit civilizovaná území. Jejich nájezdy do řecké říše byly čím dál nebezpečnější.

Císaři Romanu IV. Diogenovi nezbylo nic jiného, než se pokusit tureckým dobyvatelům postavit. 19. srpna 1071 se střetl v bitvě u Manzikertu, na východní hranici říše

¹¹ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 16. Stopy, fakta, svědectví.

¹² „*Kmen nomádských pastevců ze středoasijských stepí obrácených na islám, během stěhování národů na Západ, vyvolané nedostatkem pastvin v původní asijské vlasti.*“ podle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 16.

poblíž jezera Van, s tureckým sultánem Alpazslanem. Bohužel bitvu prohrál a byl zajat. Později se ze zajetí vykoupil a stal se dalším kandidátem na císařský trůn v Byzanci, o který mezi sebou soupeřili generálové, kteří v prohrané bitvě přežili. Po Malé Asii se potulovaly tlupy tureckých nájezdníků, které zaplavovaly Anatolii a tehdy tak bohatou a hospodářsky i kulturně rozvinutou oblast měnily ve spáleniště.¹³ V roce 1054 došlo k roztržce mezi papežem Humbertem de Silva Candida a konstantinopolským patriarchou Michaellem Kerullariem. Tato osobní pře vedla k vypuknutí schizmatu,¹⁴ které bylo již nevyhnutelným důsledkem po staletí se prohlubujícího rozdílu mezi východní řeckou ortodoxní a západní římskou katolickou církví.

Roku 1081 se stal císařem v Konstantinopoli velmi bystrý státník Alexios Komnénos, který myslel hlavně na blaho své říše a o svatá místa se staral pouze v případě, že z nich měl jakýkoliv prospěch.¹⁵

1.4. Křížové výpravy¹⁶

Po zničení byzantské armády Turky v bitvě u Manzikertu, byla cesta pro poutníky do Svaté země přes Malou Asii uzavřena. Stále ale existovalo velké množství západních věřících, kteří chtěli navštívit Boží hrob a místo Ježíšova vzkříšení. Roku 1095 Arabové z Egypta napadli Jeruzalém, vydrancovali ho a zbytek křesťanů vyhnali.

Byzantský císař Alexios I. Komnenos, schopný muž a vynikající diplomat, se i přesto, že byla křesťanská církev rozdělena schizmatem, obrátil s prosbou na papeže v Římě o pomoc při osvobození křesťanů a křesťanských kostelů od muslimské nadvlády na Východě. Papež Urban II. přednesl tuto prosbu křesťanů z východu dne 27. listopadu 1095 na sněmu v Clermontu. Jeho posluchači, prostí muži a ženy, byli po vyslechnutí tohoto proslovu rozhodnutí pomoci svým východním křesťanským bratřím osvobodit Svatou zemi a Jeruzalém od nevěřících. Vznikla tak myšlenka vypovězení svaté války nepřítelům Boha o znovunabytí nejposvátnějších ze všech posvátných míst křesťanství.¹⁷ Skutečný záměr císaře

---

¹³ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 17-21. Stopy, fakta, svědectví.

¹⁴ Schizma= církevní rozkol mezi křesťanským Východem a Západem

¹⁵ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 21. Stopy, fakta, svědectví.

¹⁶ K tématu srovnej RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York : Harper & Row, 1964. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100- 1187. New York : Harper & Row, 1965. RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York : Harper & Row, 1967.

¹⁷ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 26-28.

Komnena však byl vrátit moc impériu a vyhnat Turky z Malé Asie. Dopadlo to ale jinak, než zamýšlel.

Všichni, kteří vyráželi na tato svatá tažení, měli na svém obleku na hrudi a zádech znamení kříže. Díky tomu byli latinsky nazýváni *crucesignati*, z čehož později vzniklo označení „křižáci.“¹⁸ Účastníkům křížových výprav bylo přislíbeno rozhřešení a odpuštění hříchů. Později se rozšířilo přesvědčení, že zajišťování bezpečnosti poutníků při cestě do Svaté země a ochrana svatých míst by měla být povinností každého rytíře.

Záměrem křížových výprav byla obrana křesťanské víry, osvobození svatých míst a vyhnání muslimů ze Svaté země. Tento bohubilý cíl se ale mnohdy zvrhnul jen na obyčejné drancování a zabíjení nevinných lidí.

1.4.1. První křížová výprava

První křížovou výpravu vyhlásil papež Urban II. na koncilu ve francouzském Clermontu v roce 1095. Kromě ochrany Božího hrobu, byly důvodem i mocenské a církevně-politické cíle. Na Západě probíhal boj o investituru¹⁹ a na Východě císař Alexios I. byl ochoten, pokud mu papež vyjde vstříc, odstranit rozkol mezi Byzancí a západní církví.²⁰

Papež chtěl svou výzvou oslovit především šlechtu, ale odezvu našel u obyčejných lidí. Ti byli ovlivněni vystoupeními nadšených kazatelů. Jedním z nejvýraznějších byl charismatický Petr Poustevník,²¹ známý svou fanatickou nenávisť k Turkům. První oddíly, které se vydaly na cestu, byly složeny převážně z bezzemků, žebráků a námezdních vojáků. Souběžně s Petrem táhla menší skupina vedena Gautierem Sans-Avoir. Jejich počet čítal 20 až 30 tisíc lidí. Představovali si Jeruzalém jako ráj, kde bude plno jídla a bohatství a kde již nikdy nebudou muset pracovat. Když však překročili hranice Byzance, byli vyhladovělí a z nedostatku zásob začali drancovat okolí. Při postupu za svým cílem byli Turky téměř vyvražděni.²² Petra Poustevníka i se zbytkem svých lidí dopravil císař Alexios do bezpečí Konstantinopole.

---

¹⁸ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 23. Stopy, fakta, svědectví. Srovnej. WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku: kulturní dějiny řádu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, s. 25-49.

¹⁹ Boj o investituru – boj mezi papeži a římskými vládci o to, kdo bude uvádět do úřadu biskupy, arcibiskupy a opaty.

²⁰ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 23. Stopy, fakta, svědectví.

²¹ Srovnej ČERNÝ, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Praha : Academia, 2009, str. 53-55.

²² DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 26. Stopy, fakta, svědectví.

Do Francie a Německa přišly jako první zprávy o úspěšném příchodu Petra do Konstantinopole.²³ Proto se začaly v Evropě formovat další chudinské výpravy, které však hledaly své nepřátele Krista blíže k domovu. Jejich cílem se stali, vždy ne příliš oblíbení Židé. Z Porýní se vydala skupina vedená hrabětem Emerichem z Leisingenu, z Lotrinska knězem Gottschalkem a z Čech knězem Volkmarem. Svými taženými proti Židům způsobili obrovské pogromy. Jejich řádění utnul až král Koloman na uherských hranicích s Byzancí.²⁴

Rytíři s cestou do Svaté země tolik nespíchali. Byli si vědomi, že na tak dalekou a nebezpečnou cestu je důležité se řádně připravit. Bylo by milné domnívat se, že výprava za osvobození Božího hrobu v Jeruzalémě byla jednolitou společnou akcí urozených rytířů. Skládala se totiž ze samostatných oddílů, které se lišily charakterem, temperamentem a motivací jejich velitelů. Jako první vyrazil na cestu se svým vojskem Hugo Vermond, mladší syn francouzského krále Jindřicha I. K tomu se v jižní Itálii přidal normandský kníže Bohemund z Tarentu a jeho synovec Tankred. Následovalo je lotrinské vojsko Godefroie²⁵ z Bouillonu a jeho dvou bratří Eustacha a Balduina. Další tři soukromé armády vedené Robertem, vévodou normanským, jeho švagrem Štěpánem, hrabětem z Blois a jeho bratrancem Robertem, vévodou flanderským vyrazily z Francie. Jednou z největších armád byl oddíl toulouského hraběte Raimonda IV. de Saint-Gilles z Provance.²⁶

Když všichni dorazili do Konstantinopole, někteří ochotně a někteří méně ochotně složili lenní přísahu císaři Alexiovi. Císař doufal, že jsou spojenci. Tomu, že většina z nich přísahu nedodržela se nelze divit vzhledem k tehdejší historickým událostem, mnohonárodnostnímu složení armád a ne příliš organizovanému a ne jasně vytyčenému cíli jednotlivých barbarských oddílů.

Rytíři křižáckých výprav postupně dobyli Nikáju, Edessu a Antiochii. 7. června 1099 začali obléhat Jeruzalém, 15. července ho dobyli a většinu obyvatel vyvraždili.²⁷ Vládcem Jeruzaléma byl zvolen Godefroie z Bouillonu a arcibiskupem Arnoul de Rohes. Ten však od počátku tvrdě postupoval proti řeckým ortodoxním věřícím a snažil se o to, aby se všichni řídili západní latinskou liturgií.²⁸ Na svém postu ale dlouho nevydržel. Velmi brzy ho odvolal

---

²³ Zprávy o katastrofě dorazily až později.

²⁴ BRIDGE, Antony. *Křižové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 35-38.

²⁵ Psná podoba toho jména se u různých autorů liší. U A. Bridge nalezneme jméno v podobě *Godefroi*, A. Duggan jméno přepisuje jako *Gottfried* a český autor M. Buben jako *Godefroy*.

²⁶ BRIDGE, Antony. *Křižové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 39-50.

²⁷ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 63. Stopy, fakta, svědectví.

²⁸ BRIDGE, Antony. *Křižové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 83.

arcibiskup Dambiart z Pisy, kterého na post jeruzalémského biskupa jmenoval ještě před svou smrtí papež Urban II.²⁹

Všichni si byli jisti, že první křížová výprava splnila své poslání, a že bude stačit pouze kontrolovat obranu křesťanské víry a posvátných míst na Východě občasnými vojenskými posilami. Přišlo ale trpké zklamání.

1.4.2. Druhá křížová výprava

Důvodem k vyhlášení druhé křížové výpravy bylo dobytí Edessy tureckým atabegem Zengí z Mosulu 24. prosince 1144.³⁰ Evropou tato informace velmi otřásla. Křižáci ztratili kontrolu nad velkým územím na východ od řeky Eufrat. Papež Evžen II. začal okamžitě organizovat křížovou výpravu bulou *Quantum praedecessores*, adresovanou především francouzskému králi Ludvíkovi VII. Téměř všichni, které král oslovil, byli pro výpravu nepoužitelní. Jihoitalští Normani byli zaměstnáni bojem o africké pobřeží poblíž Tunisu, Španělé bojovali doma s nevěřícími, Angličané v občanské válce a Němci v té době chránili papeže v Itálii. V úvahu proto přicházeli jen Francouzi. To skýtalo mnoho výhod, neboť jedné národní armádě by velel jediný vojevůdce a to přímo mladý a statečný francouzský král Ludvík VII., který byl navíc bohabojný křesťan. Nemuselo by proto dojít ke stejným chybám jako v 1. křížové výpravě, kde se na Východ vydalo množství oddílů s různým velením a různými cíli.

Bohužel francouzští páni začali jeden po druhém účast králi odmítat a prosili ho, aby i on sám nikam neodjížděl. On ale na jejich námitky nebral zřetel. O velikonocích 1146 společně s opatem Bernardem z Clairvaux u hrobu sv. Marie Magdalény ve Vélezay přesvědčil věřící a bylo ujednáno, že na cestu vyrazí příští rok na jaře.

Nakonec jako první vyrazili na cestu Němci v květnu 1147 vedeni Konrádem. Začala se formovat ještě třetí skupina obyčejných lidí, kterým nevelel žádný slavný válečník. Nejvíce členů této skupiny bylo z Anglie a dále zde bylo mnoho Vlámů a Frísů. Při své cestě po moři pomohli ještě Alfonsi Jindřichovi hraběti z Oportu dobyt a osvobodit Lisabon od muslimů. Zde se opět ukázalo, jak je obtížné dodržovat úmluvy, když armáda nepodléhá jednotnému

---

²⁹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 70. Stopy, fakta, svědectví. Srovnej TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 35-127.

³⁰ Tamtéž, s. 90.

velení.³¹

Je nutné upozornit, že celá druhá křížová výprava byla poznamenána velmi napjatými vztahy mezi oběma západními armádami. Jediné co měli společné, byl odpor ke všemu byzantskému.

Do Konstantinopole dorazili křižáci v září 1147. Němci v čele s Konrádem, který neměl kvality vojenského velitele, postupovali k Nikáji a pak dále na východ. Dne 25. října dorazili k městu Doryleon, kde křižáci první křížové výpravy dosáhli svého prvního velkého vítězství. Nyní se však minulost neopakovala. Konrád se svým vojskem byl seldžuckými Turky, kteří tu opět čekali, tvrdě poražen. Chtě nechtě se museli dát obě armády dohromady a společně vyrazit podél pobřeží přes Pergamon, Smyrnu a Efes. V Efesu se jejich vztahy opět výrazně zhoršily. Konrád onemocněl, musel se vrátit do Konstantinopole, ale většina jeho vojáků táhla s Francouzi.³² Společně pak pod neustálou hrozbou Turků překročili řeku Taurus a v únoru 1148 část výpravy odplula do Antiochie. Zbytek byl ponechán svému osudu.

Konrád i Ludvík VII. se setkali v Jeruzalémě s jeruzalémským králem Balduinem III. Zde se všichni tři dohodli na dobytí Damašku, spojence Jeruzalémského království. 24. července 1148 tedy Damašek napadli. V uchvácení tohoto města jim ale zabránil sultán Núr ad-Dín.

Druhá křížová výprava, kromě obrovského množství obětí, dosáhla ještě většího odcizení a prohloubení nenávisti mezi Franky a Řeky.³³

1.4.3. Třetí křížová výprava

Další křížovou výpravu vyhlásil papež Řehoř III. bulou *Audita tremendi* 29. října 1187. Důvodem k jejímu vyhlášení byla zdrcující porážka křesťanských vojsk u Hattinu 4. července 1187, dobytí Jeruzaléma 2. října téhož roku a následné zabránění téměř celého Jeruzalémského království sultánem Saladinem.³⁴

Pro výpravu se vyslancům kurie po složitém přesvědčování podařilo získat francouzského krále Filipa Augusta, anglického krále Richarda Lví srdce a římsko-

---

³¹ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 92-95. Stopy, fakta, svědectví.

³² BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 114-115.

³³ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 101-103. Stopy, fakta, svědectví. Srovnej TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 243-302.

³⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 146-149.

německého císaře Fridricha Barbarossu.³⁵ Po Normanech a menších námořních jednotkách z Anglie, Dánska a Flander se vydala do Svaté země na jaře 1188 i německá výprava v čele s Barbarossou. Jakmile se ocitl na byzantském území, začal drancovat. Při přechodu řeky Salef, ale Barbarossa utonul. Část bojovníků se vrátila domů a část pokračovala do Svaté země.³⁶

Francouzská a anglická vojska pod vedením Filipa II. a Richarda Lví srdce se vydala na cestu 4. července 1190. Po přezimování na Sicílii vyrazili do Svaté země a 12. července 1191 dobyli město Akkon.³⁷ Poté se francouzský král vrátil zpět do Francie a Richard, spolu se zbytkem francouzských vojáků, ještě tři roky bojoval se Saladinem. Jeho vítězným počinem byla bitva u Arsufu a obsazení Jaffy. Velký spor vedl Richard se Saladinem o město Askalon, kterého se nechtěl vzdát. Saladin zase bez něho nechtěl uzavřít mír. Richard ale pod tíhou okolností nakonec ustoupil a 2. září 1191 podepsal Saladinem předložený mírový návrh. Ten zaručoval mír mezi křesťany a muslimy aspoň na dobu pěti let, ponechání všech nynějších držav křesťanů kromě Askalonu a přístup neozbrojených poutníků k Božímu hrobu. Poté se Richard vydal na zpáteční cestu domů.³⁸

1.4.4. Čtvrtá až devátá křížová výprava

V následujících letech proběhlo ještě dalších pět křížových výprav, včetně jedné tzv. dětské.³⁹

Ke čtvrté výpravě vyzval na přelomu let 1199 a 1200 nově zvolený papež Inocenc III. Jejím cílem měl být Egypt. Místo toho v červenci 1203 křížáci zaútočili na Konstantinopol a na trůn dosadili švagra římsko-německého krále Filipa Švábského Alexia IV. Když ho ale nespokojení obyvatelé svrhli, křížáci zaútočili na město 12. dubna 1204 znovu, dobyli ho, vydrancovali a obyvatele téměř vyvraždili. Na cestu do Egypta již nedošlo.⁴⁰

Pátá vzešla ze 4. lateránského koncilu v roce 1215. Její přípravy se chopil nástupce Inocence III. papež Honorius III. Tato výprava skončila neslavně mezi dvěma rameny Nilu,

---

³⁵ Fridrichu Barbarosovi bylo v době vyhlášení 3. křížové výpravy již skoro sedmdesát let, ale oplýval na svůj věk velmi dobrou fyzickou zdatností. Pro mnoho lidí byl ideálem středověkého křesťanského panovníka. Svým elánem v mnohých na jaře 1188 vzbudil nadšení pro další výpravu na Východ.

³⁶ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 150. Stopy, fakta, svědectví.

³⁷ Název města Akkon lze také najít v literatuře pod jmény Akka, Akra, Ptolemais, Saint-Jean d'Acre.

³⁸ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 149-165. Stopy, fakta, svědectví. Srovnej. TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 339-445.

³⁹ Ta je však v současné době historiky zpochybňována a považována spíše za legendu.

⁴⁰ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 170-178.

kde Egyptané vypuštěním říční hráze odřízli křižáky od pevniny a donutili je kapitulovat.⁴¹

Na šestou křížovou výpravu do Svaté země vyplula velká německá flotila v čele s císařem Fridrichem II. roku 1227. Za jejím vyhlášením stál papež Řehoř IX. Dohodou mezi Fridrichem II. a sultánem al-Kamilem získal křesťanský svět nazpět Betlém, Nazaret, Galileu a Jeruzalém. Ten však křesťané navždy ztratili při bitvě s chvarizmijskými kočovníky ve službách Egypta roku 1244.⁴²

Se sedmou křížovou výpravu se vydal roku 1248 francouzský král Ludvík IX. do Egypta. Při dobývání města Mansúra byla celá křižácká výprava poražena a zajata mameluky i se svým králem. Ti byli Egyptany propuštěni až výměnou za dosud křesťanské město Damiettu. Ze Svaté země se mohli všichni vrátit domů až roku 1254.⁴³

Osmá výprava, na kterou opět vyrazil Ludvík IX. roku 1267 za podpory svého bratrance, sicilského krále Karla z Anjou směřovala do Tunisu. Celá výprava však byla po vylovení na africkém pobřeží a obléhání Tunisu zdecimována epidemií úplavice. Když na pomoc dorazil anglický princ Eduard se svým malým vojskem, bylo již po boji.⁴⁴

Po této neúspěšné operaci se Eduard rozhodl pokračovat dál do Sýrie. Bohužel ani jeho dohoda s pohanským Mongolem, velkým chánem Persie Abagou nepřinesla většího úspěchu. Proto se roku 1272 po marném úsilí vrátil princ Eduard zpět do Anglie. Tím skončila devátá křížová výprava.⁴⁵

1.5.Dobyetí Akkonu

Od doby, kdy křižáci v roce 1099 dobyli a osvobodili Jeruzalém, se jejich život ve Svaté zemi skládal z neustálých bojů s muslimy. Ti se snažili rozšířit svá území směrem na západ. Postupným tlakem islámu se oblast Palestiny a svatých míst, která ještě západní vojska měla pod svou kontrolou, rapidně zmenšovala. Téměř 200 let statečně hájila úzký pás kolem Středozemního moře, zhruba mezi městy Antiochií a Askalonem.

Jednou z úplně posledních držav křesťanů v Palestině bylo město Akkon. I nad tím se

---

⁴¹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 177-185. Stopy, fakta, svědectví.

⁴² Tamtéž, s. 186-192.

⁴³ Tamtéž, s. 193-201.

⁴⁴ Tamtéž, s. 202-203.

⁴⁵ Tamtéž, s. 204-205.

ale na jaře 1291 začaly stahovat mraky, když město začal obléhat egyptský sultán Al-Ašuf⁴⁶. Jeho obyvatelé marně žádali evropské panovníky o pomoc. Prvotní nadšení, které se šířilo Evropou, v době prvních několika křížových výprav vyprchalo a tak poslední město západní evropské civilizace v Palestině zůstalo na pospas osudu. Obranu tvořili jen místní obyvatelé, zbytky křížáků, nemnoho rytířů a pěšáků, kteří přispěchali na pomoc z Evropy a příslušníci tří rytířských řádů chránících do té doby pouze poutníky ke Svatému hrobu do Jeruzaléma a jiných svatých míst.

Prvním útokem sultán Al-Ašuf se svými vojsky 15. května 1291 dobyl vnější opevnění a 18. května, prolomením druhého sledu hradeb, pronikl až do města. Zde nastal masakr. Většina bojovníků bránila město až do poslední chvíle. Největší ztráty byly na straně rytířských řádů, obzvláště templářů, kteří hájili jeden z posledních obranných bodů Akkonu - templářskou pevnost, ve které našla útočiště velká část obyvatel. Drželi se statečně, až do 28. května, kdy byla pevnost dobyta. Akkon definitivně padl. Byl vydrancován, zbylí obyvatelé pobiti nebo odvezeni do otroctví. Sultán Al-Ašuf dal příkaz k úplnému zničení města. Pouze portál chrámu sv. Ondřeje byl zachován a odvezen do Káhiry jako trofej Al-Ašufova vítězství.⁴⁷

1.6. Důsledky křížových výprav

Když byzantský císař Alexios I. Komnenos⁴⁸ po zdrcující porážce muslimy v bitvě u Manzikertu v létě 1071 žádal křesťany na Západě o pomoc při ochraně svatých míst proti nájezdům seldžuckých Turků a egyptských Fátimovců, rozhodně doufal ve šťastnější osud Byzance, v osvobození křesťanů na Východě, ve vyhnání nevěřících Turků a v obnovu moci a slávy Byzance. Bohužel skutečnost byla jiná. *„Začaly na sebe narážet dvě kultury: jedna velmi stará, nesmírně civilizovaná, která již překročila vrchol svých fyzických sil, druhá vynořující se z hlubin barbarství, plná necitelné a nespoutané energie a tvůrčích sil mládeže.“*⁴⁹

S příchodem křížáckých vojsk začala na Východě vznikat křížácká panství, která byla

---

⁴⁶ A. Duggan ve svém díle používá jméno Ašraf. V této práci bude používáno jednotně frekventovanější jméno tohoto sultána v literatuře a to Al-Ašuf.

⁴⁷ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 215-222. Srovnej. NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291: krvavý zánik křížáckých států*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 96 s. Válečná tažení.

⁴⁸ Alexios I. Komnenos (1081-1118) - byzantský císař a zakladatel dynastie Komnenovců. Svě vynikající státnické, vojenské a diplomatické schopnosti projevil v boji proti Turkům a Normanům, kteří ohrožovali na konci 11. století hranice a samotnou existenci jeho říše. Převzato z HRACH, Pavel. *Encyklopedie osobností Evropy: od starověku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

⁴⁹ Tamtéž, s. 50

budována v duchu západoevropského feudalismu.⁵⁰ Vznikla řada křižáckých států, tzv. Zamoří – Outremer, země za mořem, takto pojmenovaná Francouzi, táhnoucích se od Kilikie až k Sinaji. V průběhu výprav vzniklo i několik rytířských řádů, které se staraly o zdraví a bezpečnost křesťanských poutníků při cestě do Svaté země.

Turci, dosud ne příliš organizovaní v boji, po několika prohraných bitvách lépe poznali a nastudovali vojenskou taktiku křižáckých vojsk, která se jim do budoucna mnohokrát bohatě vyplatila.

1.6.1. Vznik křižáckých států

Po první křižové výpravě vznikly na Blízkém Východě čtyři křižácké státy. Na severu nezávislé Antiochijské knížectví. Na východ od něho ne příliš stabilní hrabství Edessa, obklopené ze tří stran muslimy. Jeho hrabětem byl Balduin z Bolougne. Na jihu se usídlil hrabě Raimond se svým hrabstvím Tripolis. Čtvrtým křižáckým státem bylo Jeruzalémské království. Svého času se rozprostíralo od Bejrútu až k Sinaji a Arabskému zálivu. Na východních hranicích byly, všechny tyto státy, neustále atakovány muslimy.⁵¹

Území dříve nazývané Kilikie bylo po třetí křižové výpravě známé pod názvem Malá Arménie. Tomuto malému království se roku 1198 dostalo mezinárodního uznání. Dalším novým křižáckým státem se stalo Kyperské království, jehož prvním panovníkem se stal bývalý jeruzalémský král Vít z Lusignanů.⁵²

Čtvrtá křižová výprava byla důvodem vzniku dalších čtyř křižáckých států na území Řecka. Vzniklo Latinské císařství, Achajské knížectví, Athénské vévodství a Soluňské království. Johanité se po pádu levantských držav usadili na Rhodu, Benátčané získali Krétu.⁵³ V Řecku se začali usazovat a zabírat půdu křižáci stejně jako před sto lety v Palestině. Tímto se chtěli pomstít Alexiu Komnénovi za jeho zradu, když si roku 1095 vyžádal pomoc od Franků v první křižové výpravě a pak jim v nejtěžších chvílích nepomohl.⁵⁴

Koncem 13. století křižácké státy v Palestině zanikly téměř najednou, zatímco v Řecku zanikaly postupně po dobu asi tří set let.

⁵⁰ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci v Levantě*. Praha: Mladá fronta, 1975, s. 90. Kolumbus.

⁵¹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 71. Stopy, fakta, svědectví.

⁵² Tamtéž, s. 167.

⁵³ HISTORY OF CRETE & THE REGION OF SFAKIA [online]. [cit. 2013-03-29]. Dostupné online. (<http://www.sfakia-crete.com/sfakia-crete/historyb.html>)

⁵⁴ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 176. Stopy, fakta, svědectví.

1.6.2. Vznik rytířských řádů

V době vzniku prvních křižáckých států byla v Zámoří lékařská péče na mnohem vyšší úrovni než v Evropě. Bylo to hlavně díky mnohem pokročilejším lékařským znalostem Arabů. U kronikáře Viléma z Tyru se můžeme dočíst, že jeho současníci „*pohrdají znalostmi a praxí našich latinských lékařů a věří jen Židům, Samaritánům, Syřanům a Saracénům.*“⁵⁵

Každé větší křižácké město v této době mělo svou vlastní nemocnici. V Jeruzalémě byly dokonce čtyři. Na vedení nejslavnějších z nich se podílel řád sv. Jana Křtitele v Jeruzalémě, známého také pod názvem johanité a později řád Maltézských rytířů. Původně existoval jako bratrstvo, které svou činnost zaměřilo na péči o nemocné. Teprve na druhém místě byla služba vojenská. Později bylo bratrstvo Svatým stolcem uznáno jako církevní řád.

Současně s johanity působil v Jeruzalémě i Řád sv. Lazara, se kterými se sdružoval do koalice. Za hradbami Jeruzaléma tento řád provozoval špitál pro rytíře a poutníky, kteří onemocněli malomocenstvím.

Dalším rytířským řádem byl Řád templářů neboli Chudých rytířů Kristových a Šalamounova chrámu, založený roku 1119 chudým burgundským rytířem Hugem z Payns. Byl od počátku řádem ryze vojenského charakteru a měl chránit poutníky přicházející do svatých míst od lupičů a muslimů. Tento řád také provozoval síť bankovních domů, které byly výhodou obzvláště pro šlechtice putující na Východ. Ti se mohli v klidu vydat na cestu, aniž by se báli, že o svůj majetek budou po cestě bandity oloupeni. Peníze si mohli poté vyzvednout v bankovním domě přímo ve Svaté zemi.⁵⁶

Třetím nejsilnějším rytířským řádem byl Řád německých rytířů, který byl ve Svaté zemi založen jako reakce na velký příliv křižáků z německy mluvících zemí. V Zámoří se mluvilo převážně francouzsky a německy mluvící křižáci, mající problém s tímto jazykem neradi vstupovali k frankofonním templářům či johanitům. Řád německých rytířů původně působil jen jako uskupení, jako polní lazaret řádu johanitů. Roku 1190 se toto uskupení osamostatnilo a roku 1196 bylo papežem uznáno jako samostatný řád. Ten se významně angažoval také v Evropě, kde bránil východní hranice křesťanských států od tzv. schizmatiků.⁵⁷

---

⁵⁵ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 96.

⁵⁶ Tamtéž, s. 96-97.

⁵⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 79.

Na území křižáckých států v době křížových výprav působilo mnohem více různých řádů, které ale nebyly tak známé nebo tak důležité nebo neměly taková privilegia jako řády templářů, johanitů nebo německých rytířů. V žádném případě jim to ale neubírá na jejich důležitosti, pokud byly založeny s cílem jakkoli pomoci lidem putujícím za svým cílem a snem do Svaté země.⁵⁸

---

⁵⁸ Srovnej TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 253-257.

2. Johanité – Maltézští rytíři

Maltézští rytíři, řád ctitelů Matky Boží – celým jménem „*Suverénní rytířský a špitální řád svatého Jana Jeruzalémského z Rhodu a z Malty*“⁵⁹ je nejstarším kontinuálně působícím rytířským křesťanským řádem. Každé, z pěti současných převorství maltézských rytířů slaví svůj hlavní sváteční den 24. června. Je to den jejich patrona sv. Jana Křtitele, předchůdce spasitele Ježíše Krista. Právě podle jména tohoto patrona si původně říkali „*johanité*“.⁶⁰

2.1. Poslání řádu a jeho symbolika

Posláním tohoto řádu dnes, stejně jako před tisíci lety, je pomáhat nemocným a chudým a šířit svědectví víry. Snahou je propojit v práci obojí, tzn. pomocí potřebným šířit svědectví víry dál. Tento základ, pomoc v křesťanském smyslu slova a láska vůči bližnímu, zůstává neměnný po celou dobu existence řádu. Pomáhá mu být pružným a přizpůsobovat se aktuálním potřebám. Přestože členové řádu reagují bezprostředně svými činy na měnící se svět, jsou vázáni na původní řádové regule schválené papežem Paschalem II. roku 1123. Současná celosvětová politická situace velmi dobře ukazuje neustálou aktuálnost poslání řádu. Utečenců, bezdomovců, opuštěných dětí, lidí postižených přírodními katastrofami či válečnými konflikty bohužel stále neubývá. Takto hendikepované osoby lze označit jako ubohé nebo chudé. Pod pojmy „ubohý, chudý“ si ale lze představit i zdravotně postižené či duševně strádající osoby. Tedy všechny ty, kteří si nemohou pomoci sami a jsou odkázáni na pomoc druhých. Ty lze obsáhnout lat. slovem *pauper*, jenž má řád obsažené ve svých heslech:⁶¹

„*Pro fide*“ (Pro víru);

„*Defensio fidei et obsequium pauperum*“ (Obrana víry a služba chudým);

„*Tuitio fidei et obsequium pauperum*“ (Ochrana víry a služba chudým).

Původně byla důvodem ke vzniku řádu skutečnost, že po dobytí Jeruzaléma křižáky roku 1099 bylo mnoho raněných a nemocných. Také poutníci, kteří přežili cestu z Evropy do Jeruzaléma, potřebovali bezprostřední lékařskou pomoc. Když se ovšem později zjistilo, že

---

⁵⁹ Ordre Souverain Militaire Hospitalier de Saint Jean de Jerusalem de Rhodes et de Malte. Oficiální zkratky řádu jsou O.S.I.H., O. Melit nebo S.M.O.M.

⁶⁰ V tomto, ale mezi historiky nepadá shoda. Podle některých byl původní špitál zasvěcen sv. Janu Almužníkovi, egyptskému světcovi. Přesto se pro johanity řádovým patronem stal sv. Jan Křtitel.

⁶¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křižovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 23.

jsou poutníci při své cestě do Svaté země napadáni a ohrožováni na majetku i na životě muslimy, vytvořil řád jakési vojenské jednotky. Ty poutníky doprovázely od okamžiku vstupu na území Palestiny až do Jeruzaléma a potom zpět k lodím, které je odvážely domů do Evropy. Členové řádu byli nazýváni *miles Christi* (rytíři Krista), kteří se zbraní v ruce chrání křesťanskou víru. V případě smrti jim bylo papežem přislíbeno odpuštění hříchů a věčný život v nebi.⁶²

Základním kamenem duchovního poslání maltézskeho řádu, které se zrodilo ve Svaté zemi, bylo Evangelium, jak jej hlásal Ježíš Kristus. Ten se vždy zastával chudých, slabých a vyvržených. Ti, kteří uvěří v jeho oběť na kříži, budou spaseni. Ti, kteří nesou kříž, budou odměněni. Tuto symboliku si řád vetkl do programu a za svůj symbol si vybral osmihrotý kříž.⁶³ Čtyři strany kříže přitom představují čtyři základní křesťanské ctnosti⁶⁴ a osm hrotů představuje osm blahoslavenství, tak jak je Ježíš Kristus přednesl při svém Kázání na hoře:

- *Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské.*
- *Blahoslavení tiší, neboť oni obdrží zemi za dědictví.*
- *Blahoslavení, kteří lační a žízni po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou.*
- *Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.*
- *Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské.*
- *Blahoslavení tvůrci pokoje, neboť oni synové Boží slouti budou.*
- *Blahoslavení milosrdní, neboť milosrdenství dojdou.*
- *Blahoslavení lkající, neboť oni potěšeni budou.*⁶⁵

Jako vlajka původních námořních řádových lodí byl používán bílý heraldický kříž na červeném podkladu (*Obr. 1*) nebo bílý osmihrotý maltézskeý kříž taktéž na červeném podkladu (*Obr. 2*).

---

⁶² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 21.

⁶³ Bílý osmihrotý kříž zavedl jako řádový odznak Frā Raymond de Puy, druhý představený nového řádu. Tento emblém řádu je v heraldické a faleristické terminologii nazýván „maltézskeý kříž“.

⁶⁴ Moudrost (*prudencia*), spravedlnost (*iustitia*), statečnost (*fortitudo*), mírnost (*temperantia*)

⁶⁵ FIBICH, Ondřej. *Maltézskeý řád na Strakonicku*. Strakonice: KAREN, 2004, s. 21. Cor cordium.

Obr. 1

Obr. 2

Řádovým znakem (*Obr. 3*) je stříbrný heraldický kříž, podložený bílým osmihrotým křížem. Na horních ramenech kříže leží zlatá, černě vyložená královská koruna s maltézkým křížkem na vrcholu oblouků. Mezi hroty řádového kříže je ovínut stříbrný růženec se zlatými Otčenáši, zakončený řádovým křížem. Vše je položeno na černý, zlatě lemovaný a hermelínem podšitý plášť, který je vyvázán zlatými šňůrami zakončenými štrápci. Plášť bývá také posetý malými stříbrnými řádovými kříži nebo liliemi.⁶⁶

Obr. 3

⁶⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 23. Srovnej. WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku: kulturní dějiny řádu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, s. 102-176.

Služební bratři původně nosili černý šat s bílým latinským křížem. Ve válce byl tento kříž na červeném podkladu. Profesionální rytíři mají uniformy, které jsou přesně strukturované podle stupně jejich hodností v rámci řádu.⁶⁷ Běžní členové v běžném životě nosí civilní oděv a pro mše svaté, procesí nebo duchovní shromáždění existuje tzv. kukula, což je historický středověký dlouhý černý oděv ve stylu kleriky. Je vyšit náprsním osmihrotým křížem, pro běžné členy obrysovým (*Obr. 4*) a pro rytíře plným bílým (*Obr. 5*).⁶⁸

Obr. 4

Obr. 5

2.2. Struktura řádu

2.2.1. Teritoriální členění a mezinárodní postavení řádu

Řád maltézských rytířů má podvojný charakter. Na jednu stranu se jedná o náboženský řád katolické církve, u kterého je vyžadována podřízenost Svatému stolci a na stranu druhou o svrchovaný státní útvar podle mezinárodního práva. Kompetence nad duchovním životem řádu má papežem jmenovaný kardinál - protektor. Svrchovanost řádu je ale na druhé straně vyjádřena jmenováním velvyslance řádu při Svatém stolci. I přesto, že řád jako subjekt nemá teritoriální svrchovanost, je považován za nejmenší nezávislý stát na světě. Jeho územní postavení je řešeno s Itálií. Tou mu byla naposledy v roce 1969 přiznána exteritoriální práva dvou nemovitostí⁶⁹ v Římě. Na adrese Via Condotti 68 v centru Říma lze nalézt oficiální sídlo řádu, tzn. sídlo vlády, kancléřství a ministerstvo zahraničí. Na známém římském vrchu Aventinu je reprezentativní sídlo velmistra řádu a v jeho zahradě situovaný

⁶⁷ Červený kabátec se zlatými, černými nebo bílými doplňky, černé kalhoty se zlatým lampasem a černý dvojrohý klobouk s bílým peřím.

⁶⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 25.

⁶⁹ Rozloha státu je asi 2 000m².

řádový kostel Santa Maria all'Aventino. Velmistřovi byla přiznána i funkce hlavy cizího státu s diplomatickou imunitou. „Řád – stát“ je řízen vlastním zákoníkem, má soudní dvory, vydává diplomatické pasy, udržuje vlastní diplomatický sbor, vydává poštovní známky, razí mince,⁷⁰ má svůj znak i vlajku.⁷¹

2.2.2. Organizační členění

Výkon suverenity řádu spočívá v diarchii knížete-velmistra a řádových rad - *svrchované rady, generální kapituly a úplné státní rady*. Generální kapitula, svým charakterem obdobná parlamentu, je nejvyšším shromážděním rytířů. Ti se scházejí každých 5 let a volí 8 – 10 členů výkonné svrchované rady. Ta představuje řádovou vládu. Zvláštním zasedáním generální kapituly je tzv. úplná státní rada, která je svolávána za účelem volby Jeho Eminence a Výsosti knížete-velmistra, jenž je volen doživotně z řad profesních rytířů. Volí i jeho případného zástupce. Velmistr je suverénem v rámci řádu i mimo něj. Výjimku tvoří papež, jemuž jedinému je podřízen. Generální kapitula a úplná státní rada je volena z představitelů velkopřevorství, převorství, podpřevorství a národních sdružení.⁷²

Mezi čtyři nejdůležitější úřady svrchované rady⁷³, tzn. řádové vlády, patří:

- *velkokomander* - je zástupcem velmistra a dozorcím nad teritoriálními sdruženími
- *velkokancléř* - stará se o vnitřní a vnější záležitosti řádu
- *velkošpitálník* - jeho úkolem je pečovat o zdravotnickou a charitativní činnost řádu
- *receptor* - plní funkci ministra financí.

Řád působí na pěti kontinentech. Na jednotlivých územích je členěn podle třech tříd teritoriálních sdružení na:

- *velkopřevorství* - je hierarchicky nejvyšší místní jednotkou v čele s *velkopřevorem*. Toho volí na dobu šesti let místní kapitula, maximálně třikrát po sobě a pouze z řad

---

⁷⁰ Jejich hodnota je pouze symbolická. Jejich hodnota je ale velká, obzvláště pro sběratele. Základní jednotkou je *scud*, která se dělí na dvanáct *tari* a ta má 240 *grani*.

⁷¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 25. Srovnej. O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html.

⁷² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 27. Srovnej. O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html.

⁷³ Do těchto funkcí jsou voleny osoby převážně z řad profesních rytířů, pouze výjimečně z řad rytířů obedienních.

profesních rytířů. Velkopřevor nesmí být členem svrchované rady. Velkopřevorství existuje v současné době šest: Řím, Lombardie a Benátky, Neapol a Sicílie, Čechy, Rakousko a Anglie.

- *podpřevorství* - vznikly v regionech historického působení řádu. V čele této jednotky stojí *regent* volený vlastní kapitulou. Dnes existují tři podpřevorství: německé sv. Michala, irské sv. Olivera Plunketta a španělské sv. Jiří a sv. Jakuba.
- *národní sdružení (asociace)* – existují v zemích, kde není možné ustanovit velkopřevorství či podpřevorství, protože zde není dostatek profesních nebo obedičních rytířů. V čele asociace stojí *předseda (prezident)*. V současné době existuje celkem 53 národních asociací - 25 v Evropě, 23 v Americe, 2 v Asii a Africe a 1 v Austrálii.⁷⁴

2.2.3. Členství v řádu

Řád je duchovní společenství laiků a kněží, kteří chtějí šířit křesťanské ideály. Pro přijetí do řádu proto panují přísná výběrová pravidla. Řád si vybírá členy sám. Potencionální adept na členství musí mít dva garanty, kteří se zaručí za jeho určitou morální úroveň. Členem řádu se nemůže stát nikdo, kdo není římskokatolického vyznání a kdo nežije řádným společenským životem. Než je právoplatně přijat do řádu, musí se podrobit tzv. přípravnému roku. To je něco jako výuka do řádu. Musí zaplatit členský příspěvek, tzv. vstupné a poté velkopřevor určí datum jeho přijetí do řádu. Osoby aristokratického původu mají členství v řádu víceméně automatické. Jsou ale přijímány i významné osobnosti nešlechtického původu.⁷⁵

Řád rozlišuje 3 kategorie stavů podle druhu členství na:

- *profesní bratry*
- *obediční rytíře*
- *laiky*

Profesní bratři jsou nejvyšší kategorií řádového členstva. Po složení slibů poslušnosti, čistoty⁷⁶ a chudoby podle kanonického práva, mohou před křestním jménem užívat zkratku

---

⁷⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 27. Srovnej. O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html.

⁷⁵ Maltézští rytíři - Johanité: Obrana víry a služba trpícím. In: *Česká televize: Zasvěcení* [online]. 2009 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490-zasveceni/209562213000003-maltezsti-rytiri-johanite/>

⁷⁶ V tomto případě čistota znamená nemanželství.

*Frā*⁷⁷ a dělí se na:

- *profesní rytíře*,⁷⁸ jenž jsou celibatérními laiky a zároveň ve smyslu církevního práva církevními osobami. Z jejich řad může být volen velmistr, členové svrchované rady, velkopřevorů, bailli⁷⁹ a komtuři. Představují vládnoucí jádro řádu. Pravé šlechtictví profesních rytířů je manifestováno službou Kristu a méně šťastným lidem, vedeno mottem NOBLESSE OBLIGE (Šlechtictví zavazuje).
- *profesní kaplany*,⁸⁰ kteří neužívají žádné řeholní jméno. Pokud nejsou vázání konventem, mohou přijímat pastorační závazky při vedení duchovní správy ve svěřených farách.

Obedienční rytíři (dámy)⁸¹ a justiční donáti skládají pouze kanonický slib obedience.⁸² Jejich povinností je žít ve stavu křesťanské dokonalosti a dbát o rozvoj díla řádu. Podle nejnovější úpravy řádových regulí mohou být v obedienci jak rytíři a dámy čestní a devoční, tak graciální a devoční, ale také i magistrální. Mohou pracovat ve světských funkcích a zaměstnáních, mohou být ženatí a vdané. Pokud chybějí profesní rytíři, mohou vykonávat i některé řádové funkce, jako jsou např. regenti či delegáti. Obě kategorie – obedienční rytíři (dámy) a justiční donáti užívají před jménem zkratku *Confrā*.⁸³

Laici - třetí stav, který neskládá ani profesní ani obedienční slib, není nucen žít v celibátu, ale musí povinně plnit řádové úkoly a žít řádným křesťanským životem. Členové tohoto stavu také používají titul *Confrā*. Rozdělují se do šesti kategorií na:

- *čestné a devoční rytíře (dámy)* - tj. za oddanost. Pro přijetí do této kategorie mají za povinnost prokázat šlechtický původ.
- *konventuální kaplany ad honorem* - tj. čestné. Jsou přijati do řádu, ale nežijí v konventu.
- *graciální a devoční rytíře (dámy)* - tj. z milosti. Jsou to ti, kteří nemohou doložit více než osm šlechtických předků.

---

⁷⁷ Z latiny *Frater*=bratr.

⁷⁸ Z latiny *Equites de iustitia* – rytíři podle práva, tj. z práva svého šlechtictví. V tomto případě je požadováno doložení šlechtictví do 16 předků.

⁷⁹ *Bailli* – titul, který nosí představený vyšší komendy nebo pět nejstarších profesních rytířů. Přičemž ten nejstarší je nazýván *Bailli Anziano*. Komenda, kterou řídí bailli se nazývá *bailliva*. Ostatní komendy řídí komtuři.

⁸⁰ Z latiny *Fratres capellani*, konventuální kaplani.

⁸¹ Pro ženy je velkou výzvou pracovat v rytířském řádu. Nyní již nebojují se zbraní v ruce, ale jsou od nich žádány jemnější schopnosti. Dámy proto mají velké možnosti pro práci v řádu.

⁸² Z latiny *Obedience*=poslušnost.

⁸³ Z latiny *Confratres*=spolubratři.

- *magistrální kaplany* - diecézní kněze přidružené k řádu, kteří pomáhají při výkonu duchovní služby.
- *magistrální rytíře (dámy)* - tj. z milosti. Tyto osoby nemohou doložit požadovaný vývod předků pro zařazení do vyššího řádového stupně nebo jsou to osoby občanského původu vynikajícího společenského postavení.
- *devoční donáty* - nejsou rytíři, ale jsou plnoprávními členy řádu. Pokračují v kategorii dřívějších sloužících nebo pomocných bratrů a sester.⁸⁴

2.3. Dějiny řádu

2.3.1. Jeruzalém

Úplné prvopočátky tohoto řádu můžeme hledat ve Svaté zemi již v 6. století, kdy se mnoho poutníků vydávalo na dalekou cestu, s touhou navštívit posvátná místa všech křesťanů. Zřejmě roku 603 vznikl na popud papeže Řehoře I. Velikého u kostela Santa Maria Della Latina v Jeruzalémě dům pro poutníky. Tento špitál⁸⁵ poté přebudovali mezi lety 1023 - 1070⁸⁶ amalští námořníci a kupci společně s kostelem, podle některých historiků, zasvěceným egyptskému světcovi sv. Janu Almužníkovi. Roku 1099 po dobytí Jeruzaléma, našli tento špitál, ležící nedaleko Božího hrobu, křižáci. Byl spravován neformálním bratrstvem podle benediktinské řehole. Poté, co bylo založeno Jeruzalémské království, byl postaven nový kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli. Došlo k reorganizaci a rozšíření špitálu, ve kterém našla uplatnění řada rytířů křížové výpravy. Do čela se postavil bratr Gerard⁸⁷ a z neformálního bratrstva vytvořil společenství laických bratří. Ti, poté přijali řeholi sv. Augustina. Bratr Gerard se stal prvním představeným tohoto společenství.⁸⁸ Za neocenitelnou pomoc bratrstva poutníkům, vložil papež Paschal II. bullou⁸⁹ udělenou dne 15. února 1113 bratrstvo pod ochranu Svatého stolce. Tato bulla zároveň zaručovala právo svobodné volby nástupců bratra Gerarda, bez vměšování jakýchkoliv církevních či světských autorit. Privilegia byla časem rozšířena řadou dalších pontifiků a špitální bratrstvo sv. Jana se stalo

⁸⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 28. Srovnej. O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html.

⁸⁵ Z latiny *Sacra domus hospitalis*.

⁸⁶ Nejspíše to bylo okolo roku 1048.

⁸⁷ Celým jménem *Pierre Gérard de Martique*.

⁸⁸ Stali se známými jako „špitálníci sv. Jana“, „johanité“ či „špitální bratři sv. Jana Křtitele Jeruzalémského“.

⁸⁹ Z latiny *Pie postulatio voluntatis*.

samostatným exemptním řádem. Jeho patronem byl ustanoven sv. Jan Křtitel.

Zakladatel řádu Frā Gerard, byl krátce po své smrti 3. září 1120 blahořečen a jeho nástupcem se stal Frā Raymond de Puy.⁹⁰ Na základě věhlasu, který řád získal díky životnímu dílu jeho zakladatele, do něho začali vstupovat i šlechtici, kteří mu tímto chtěli vzdát hold. Za vlády těchto dvou představených řádu se konstituovala jeho spiritualita, která do dnešních dnů nedoznala podstatnějších změn.⁹¹

Protože v době působení Frā Raymonda de Puy, který přijal titul mistra špitálu a řádu, nebyla v dosud ne příliš stabilizovaném Jeruzalémském království dobrá politická a bezpečnostní situace, provedl někdy v letech 1126 - 1136 částečnou transformaci řádu. Kromě původní monasticko-špitálské, byl nucen přijmout i vojensko-rytířskou funkci řádu. Bylo nutné vyčlenit určité vojenské oddíly, které se měly starat o bezpečnost poutníků přicházejících navštívit svatá místa. Ti byli na své cestě stále více ohrožováni silícími nájezdy muslimů.⁹²

Tato nová role podstatně zvýšila prestiž řádu. Jeho členská základna se začala rozšiřovat. Společně s novými členy přicházely i finanční a pozemkové dary.⁹³ Řád získal řadu nových privilegií a ve spolupráci s ostatními řády postavil první západní stálou armádu s jezdeckými oddíly. Členové, z počátku nadnárodního řádu, byli z celého křesťanského světa. Řád rychle pronikl i do evropských zemí, kde se vytvořila celá síť útulků s komendami.⁹⁴ Řád poskytoval tu nejlepší nemocniční péči založenou na zkušenostech židovských a muslimských lékařů, kteří byli v řádových nemocnicích zaměstnáni. Svými znalostmi a dovednostmi zdaleka převyšovali jejich křesťanské kolegy. Původní špitál v Jeruzalémě, rozšířený a nově zorganizovaný bratrem Gerardem, byl schopen pojmout až dva tisíce pacientů a stala se z něj první mezinárodní nemocnice v dějinách lidstva.⁹⁵

---

⁹⁰ Ten byl po své smrti také beatifikován.

⁹¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 30-31.

⁹² BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 7-8.

⁹³ Řád získal pozemky v Levantě a v Evropě. Byl schopen postavit i řadu nových hradů. Mezi nejznámějšími ve Svaté zemi byly Beit-Ghibelin u Askalonu (1137-1186), Crac des Chevaliers (1142-1271), Belvoir-Kauhab (1168-1188), Akkar-Džabel Akkar (1170-1271) a Margat (1186-1285).

⁹⁴ Komenda neboli řádové sídlo, měla vlastní finanční zdroje a byla spravována skupinou rytířů vedenou preceptorem. Později zvaným komtur. Mezi nejznámější patří komendy a špitály v St. Gilles-du-Gard, Pise, Bari a Tarentu.

⁹⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 32.

Poté, co 2. října 1187 dobyl sultán Jusuf⁹⁶ Jeruzalém, bylo křesťanské království zredukováno na oblast podél pobřeží Palestiny s hlavním městem Akkon. Johanité byli nuceni své sídlo i se špitálem z Jeruzaléma přestěhovat nejprve na hrad Markat⁹⁷ a nedlouho poté do Akkonu. Tehdejší řádový mistr Frā Hugues de Revel si nechal roku 1206 potvrdit Svatým stolcem nová řádová pravidla a zavedl pro sebe titul velmistra.

2.3.2. Rhodos

Posledním velmistrem řádu na území Svaté země byl dvaadvacátý v pořadí Frā Jean de Villiers. Když byla 18. května 1291 egyptským sultánem jménem Al-Ašuf dobyta poslední výspa křesťanů v zámoří - Akkon, byl velmistr johanitů těžce zraněn. Společně se šesti rytíři, kteří jediní přežili, se uchýlil na Kypr, kde měli johanité již od roku 1210 v držení hrad Kolossi, nedaleko Limassolu. Tento hrad se stal novým hlavním sídlem velmistra.

Pro morálku členů řádů Templářů a Německých rytířů byla porážka Akkonu téměř zničující. Oba řády se vzdaly myšlenky dalšího boje na východě a přesídlily do Francie a Pobaltí, kde rytířské ideály byly minimální nebo vůbec neexistovaly. Johanity však pohroma Akkonu ještě více posílila a utvrdila v boji proti šíření islámu. Řád johanitů začal novou kapitolu ve své historii. Vytvořil vlastní loďstvo a osvojil si způsob boje na moři. K tomu, aby mohl bojovat s nevěřícími, bylo nutné získat samostatnost. Řád byl totiž dosud na Kypru pouze jako host kyperského krále.⁹⁸

Roku 1306 zahájil velmistr Frā Foulgues de Villaret tažení proti souostroví Rhodos, které bylo dosud, sice formálně, ale stále součástí rozkládající se Byzance. Rhodos byl strategicky velmi významným územím v boji proti Turkům přicházejícím z Malé Asie. Jako další důvod proč získat Rhodos, byly neblahé zkušenosti řádu z dob kruciát, kdy byl několika byzantskými císaři otevřeně zrazen. S pomocí janovské flotily dobyl a obsadil roku 1309 zbytek souostroví. Tak získal vlastní území a členové řádu začali být zvaní rytíři rhodskými. Vybudovali mocný středověký ostrovní církevní, velmi politicky a hospodářsky silný stát, se kterým řada zemí udržovala diplomatické styky. Velmi důležitým krokem bylo i to, že řád již na počátku 14. století jasně deklaroval svou neutralitu mezi křesťanskými státy a panovníky a

---

⁹⁶ Na Západě je tento sultán znám podle svého titulu Saláh ad-Dín (spravedlnost z víry), jinak též Saladin (cca 1137-1193). K osobnosti Saladina srovnej HINDLEY Geoffrey: *Saladin a počátky džihádu*. Praha: Baronet, 2009, 256 s. ISBN 978-80-7834-203-1.; GABRIELLI, Francesco (uspoř.): *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Praha: Argo, 2010. 336 s. ISBN 978-80-257-0333-5; *Lexikon des Mittelalters*. Band VII. München, Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003, 2220 s. ISBN 3-423-59057-2.

⁹⁷ Název hradu Markat lze v literatuře najít také v podobě Margat, Marqab, Al Mahrab.

⁹⁸ BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 9.

vojensky se zaměřil pouze na obranu hranic křesťanského světa proti útokům muslimů.⁹⁹

Řád dále pracoval na zdokonalování svého loďstva a stal skutečnou námořní velmocí. Ještě větší vliv získal po roce 1312, kdy mu připadla většina majetku po zrušeném řádu templářů.

Nacionalismus šířící se Evropou 14. století měl vliv i na dosud nadnárodní řád rhodských rytířů. Důsledkem byla reorganizace řádu do tzv. jazyků.¹⁰⁰ Původně jich bylo sedm - Provence, Auvergne, Francie, Itálie, Aragon, Anglie a Německo.¹⁰¹ Od Aragonského jazyka se roku 1464 oddělili Kastilie a Portugalsko a vytvořili jazyk osmý. Každý jazyk měl svou provincii zvanou převorství event. velkopřevorství s menšími jednotkami jako je bailliva či komenda. Představeným každého jazyka byl tzv. *pilier*, který mohl zastávat i jinou důležitou funkci v rámci řádu. Každý jazyk vlastnil na Rhodu svůj vlastní dům, pouze nemocnice byla pro všechny rytíře společná.¹⁰²

Ani na Rhodu ale neměl řád své území jisté. Rozpínavost islámu způsobila, že v letech 1440 a 1444 musel řád odrazet útoky otomanských Turků na Rhodos. Když roku 1453 Turci dobili Konstantinopol a zničili tím byzantské císařství, stal se pro ně Rhodos jedinou překážkou k ovládnutí východního Středomoří. V následujících letech následovala řada nebezpečných útoků ze strany Turků, ale rhodští rytíři statečně všechny útoky odrazili. Počátkem července roku 1522 ale přišel osudný útok egyptských Osmanů v čele se sultánem Süleymanem II. Nádherným, který dorazil k ostrovu s obrovskou flotilou. 700 lodím s 200 000 muži na palubě se nebylo možné ubránit. Aby řádové loďstvo - největší pýcha velmistra Frã Philippe de Villiers de l'Isle-Adama - nepadlo do rukou muslimů, nechal ho před branami přístavu potopit. Poté se ještě šest měsíců společně s 600 rytíři a 6 000 vojáky statečně leč marně bránil za hradbami ostrova, očekávajíc pomoc ze Západu, která nepřišla. Nakonec musel na Štědrý den roku 1522 čestně kapitulovat.

Sultán ohromen statečností rhodských rytířů povolil, aby velmistr i se svými zbylými 180 rytíři a 5 000 křesťanskými obyvateli, opustili ostrov. Mohli si s sebou odvézt i řádový

---

⁹⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 33.

¹⁰⁰ Z latiny *langues*.

¹⁰¹ Pod Německo náleželi i Čechy, Rakousko, později i Uhry a Polsko.

¹⁰² BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 12. Srovnej. KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 13.

archiv, poklad a nejcennější relikvie řádu.¹⁰³ Dne 1. ledna 1523 opustili se všemi vojenskými poctami rhodští rytíři na zbylých 50 lodích Rhodos a uzavřeli tím 213 let trvající kapitolu nezávislého státu na tomto ostrově.¹⁰⁴

2.3.3. Malta

Sedm let velmistr s konventem a zbytky řádového loďstva intenzivně hledal nové útočiště pro řád. Přečasně sídlil v Mesině, později ve městech Baia, Civitavecchia a Viterbo v Itálii dále pak i ve francouzském Villefranche a v Nizze.

Teprve 22. března 1530, listinou danou v Castello Franco d'Emilia, postoupil císař Karel V. řádu ostrovy Malta, Gozo a Comino společně s pevností Tripolis jako svobodné a suverénní léno na věčné časy. Řád se musel zavázat, že bude uchovávat trvalou neutralitu mezi křesťanskými státy. Velmistr zřídil v osadě Birgu jednotlivá stavení řádových „jazyků“ a od tohoto období začal být řád označován jako řád Maltézských rytířů.

Řád znovu začal obnovovat svou flotilu a opevňovat nově nabytá území. Roku 1534 díky reformaci provedené Anglii králem Jindřichem VIII., ztratil řád jeden ze svých „jazyků“-anglický jazyk, šestý v pořadí seniority. Bohužel již roku 1551 byli „maltézští“ opět napadeni. Ubránili se, ale ztratili africkou pevnost Tripolis.

Turecký sultán Süleyman II., který začal svou vládu dobytím Rhodu, ji chtěl završit ještě získáním a pokořením Malty. Obléhání území řádu Maltézských rytířů začalo 18. května 1565. Velmistr Frā Jean de la Vallette společně se svými rytíři, vojáky a posilou, která tentokrát z Evropy dorazila, ostrov statečně ubránili. Již 8. září 1565 se musel zdecimovaný útočník obrátit na útěk. Námořní síla otomanské říše se od této její slavné porážky začala pozvolna snižovat.

Dne 28. března 1565 položil velmistr základní kámen nového konventního města na poloostrově Sceberras, které na jeho věčnou paměť dostalo jméno La Valletta.¹⁰⁵ Staré

---

¹⁰³ Mezi nejcennější relikvie řádu patřil *obraz Panny Marie z hory Philermos, pravé třísky z Kristova Kříže a pravá ruka sv. Jana Křtitele.*

¹⁰⁴ BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti.* Praha: Public History, 1993, s. 12. Srovnej. BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci.* 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 34. Srovnej. WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku: kulturní dějiny řádu.* Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, s. 288-317.

¹⁰⁵ La Valletta byla budována jako opevněné město, do kterého se v případě nebezpečí mohli ukrýt obyvatelé okolního venkova i se svým dobytím. Bylo schopno pojmout i stále velké množství stoupenců řádu přicházejících na ostrov. Postupem času se z města stala perla středověké a později barokní architektury.

konventní město Birgu bylo také na počest vítězství nad Turky přejmenováno na Vittoriosa.¹⁰⁶

Poté, co turecký sultán Selim II. dobyl Kypr a Evropa byla opět v ohrožení muslimů, byla na popud papeže Pia V. křesťanským světem založena tzv. *Svatá liga*. Byl to spolek tvořený sedmi státy, mezi nimiž byl i řád Maltézských rytířů a v jeho čele stanul levoboček Karla V., Don Juan d'Austria. Po drtivé porážce, kterou spolek uštedřil Turkům 7. října 1571 v námořní bitvě u přístavního města Lepanto,¹⁰⁷ byla definitivně jejich vláda ve středomoří zlomena.

V těchto dobách dosahovala moc a sláva řádu svého vrcholu. Papež Sixtus V. udělil velmistru Frā Hugues Loubenx de Verdale roku 1587 kardinalát a císař Rudolf II. roku 1607 velmistru Frā Alof de Wignacourt právo užívat oslovení „Výsost“. Postavení knížete-velmistra bylo roku 1630 papežem Urbanem VIII. ještě více zvýrazněno právem užívat i oslovení „Eminence“.

I přes všechny vojenské a politické úspěchy řád nezapomněl na svou špitální činnost. V La Vallettě vedle zdokonalování samotné nemocnice, která měla až 11 sálů a mohla pojmout až 500 pacientů, vybudoval lékárnu, prádelnu, sklad prádla, knihovnu, kapli i byty pro zaměstnance. Vedle nemocnice vznikla i škola anatomie, chirurgie a farmacie. Roku 1761 byla zřízena veřejná knihovna a roku 1769 i univerzita. Svou humanitární pomocí v oblastech zasažených zemětřesením předešel svou dobu.

Postupem času ale řád začal vnitřně slábnout. Důvodů bylo několik. Nastupující protestantismus odňal řádu množství majetku v Británii, Skandinávii a Německu. Poklesem tureckého nebezpečí poklesla i náboženská horlivost. Další pohromou pro řád byla Francouzská revoluce, která se stala hlavním nepřitelem řádu a církve. Řádu byl uloupen obrovský majetek a ukončena existence jazyků Provence, Auvergne a Francie.

Nabídka na pomoc přišla v této době z té nejméně očekávané strany. Pomocná ruka byla podána pravoslavným Ruskem v čele s novým carem Pavlem I. Petrovičem. Car byl velkým obdivovatelem řádu a cítil zde i možnost získat přístup do Středomoří. Dne 4. ledna 1797 byla mezi řádem a ruským impériem podepsána dohoda o přátelství. V Rusku bylo založeno nové velkopřevorství, částečně jako náhrada za velkopřevorství polské. Car Pavel I.

---

¹⁰⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 34-34.

¹⁰⁷ Název přístavního města Lepanto lze také v literatuře najít pod pojmenováním Naupaktos.

Petrovič byl novým velmistrem řádu Frā Ferdinandem von Hompesch 7. srpna 1797 povolán protektorem řádu.

Tragický konec pro život řádu na Maltě mělo Bonapartovo tažení do Egypta. Když se během dne 9. června 1798 objevily u břehů Malty Bonapartovi lodě s žádostí o doplnění vody, opravy lodí a ošetření nemocných, odmítl velmistr i přes neutralitu řádu pomoc. Důvodem mu byly dřívější neblahé zkušenosti s francouzskými revolucionáři, kteří řádu zkonfiskovali obrovský majetek. Bonaparte vypověděl řádu válku, která trvala pouhé tři dny. Důvodem byla nerozhodnost velmistra, vojenská nepřipravenost a liknavost značného množství rytířů způsobená zjevnou stranickostí značného množství francouzských rytířů. Nevyhnutelná kapitulace byla podepsána 12. června 1798, ale velmistr svůj podpis nepřipojil. Byl vypovězen z ostrova a z celkového počtu 332 přítomných rytířů s ním odešlo jen 12 nejvěrnějších. Podařilo se mu ještě zachránit obraz Panny Marie z Philermosu, třísku z Kristova Kříže a ruku sv. Jana Křtitele ze které ale Bonaparte osobně stačil ukrást vzácný prsten.¹⁰⁸ Francouzští vojáci ostrov vydrancovali a z nakradeného majetku uhradili tažení do Egypta.¹⁰⁹

2.3.4. Petrohrad a Řím

Po dvou stech šedesáti osmi letech se řád opět ocitl v exilu. I přes mezinárodně uznávanou neutralitu a suverenitu zůstal opět bez majetku, území, armády i loďstva. Velmistr von Hampsch se dočasně uchýlil se svým konventem do Rakouského Terstu. Několik členů ruského velkopřevorství roku 1798 sesadili současného velmistra a na jeho místo zvolili cara Pavla I. Oprávněně se proti tomuto aktu postavil Svátý stolec. Sesadit nekanonickým způsobem a to jedním jediným velkopřevorstvím, právoplatně zvoleného velmistra a na post do čela katolického řádu dosadit velmistra ženatého a navíc nekatolíka bylo skutečně odvážné. Přesto všechno byl de facto, ne však de iure, v letech 1798-1801 ruský car Pavel I. 72. velmistrem. Dočasným sídlem řádu se stal Petrohrad, kam byly přemístěny všechny nejcennější relikvie řádu. Car pomohl přežít řádu nejhorší období.

Malty se roku 1800 zmocnila Velká Británie, takže návrat řádu nebyl možný. Alexander I., syn a nástupce roku 1801 zavražděného cara Pavla I., ale zajistil podepsáním mírové smlouvy v Amiens, dne 27. března 1802 právo řádu na Maltu. V roce 1803 papež

---

¹⁰⁸ Ten je dnes schovaný v pařížském Louvru.

¹⁰⁹ BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 17. Srovnej. BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 36-37.

jmenoval nového velmistra¹¹⁰, kterému byly z Ruska navraceny řádové insignie a archiv, ne však již řádové relikvie.¹¹¹

Bohužel napoleonské války a na ně navazující sekularizace řádových majetků ve Francii, Prusku, Nizozemí, Španělsku, Vestfálsku, Bavorsku a později i v Rusku a Itálii byly důvodem největší krize v řádových dějinách. Z celkových 25 velkopřevorství existujících ve středověku zbylo pouze české, včetně fungujícího kněžského konventu.

Naděje řádu, že se bude moci vrátit zpět na Maltu, byla mizivá. I přes ustanovení Amienské smlouvy článek 10 ze dne 27. března 1802 Britové dál zůstávali na Maltě, Pařížská smlouva z roku 1814 navíc potvrdila britskou nadvládu na ostrově a Vídeňský kongres o Maltě v roce 1815 vůbec odmítl jednat. Potvrdil tím vyvlastnění majetku řádu.¹¹²

Řád se proto roku 1826 přestěhoval do Říma, kde jeho ústředí sídlí dodnes. Pokračoval ve svých diplomatických vztazích s jinými suverénními státy, zaměřoval se stejně jako ve svých počátcích na pomoc chudým a potřebným. Postupně se zotavoval a jeho organizační struktura doznala podstatných změn. Zmizely národní jazyky a byly nahrazeny současnými velkopřevorstvími, převorstvími a národními asociacemi.¹¹³

Svou zdravotnickou a nemocniční službou se řád Maltézských rytířů silně angažoval na válečném poli za I. i II. světové války. Mezi válkami silně přispěl k urovnání vztahů mezi Italským královstvím a Svatým stolcem. V současné době jako subjekt mezinárodního práva udržuje řád diplomatické styky s 83 zeměmi světa, je zastoupen v Radě Evropy, v UNESCO a od roku 1994 je stálým pozorovatelem v OSN. Je členem řady mezinárodních zdravotnických a charitativních organizací. Je provozovatelem mnoha nemocnic, klinik, lékáren, starobinců, školek, ale i ambulantních vozů, mobilních kuchyní a jedné mobilní polní nemocnice. Aktivně se zapojuje do pomoci uprchlíkům, vystupuje proti násilí, terorismu, nebezpečí drog atp.¹¹⁴

Dne 5. prosince 1998 v předvečer 900. výročí oslav řádu, byla v La Vallettě

---

¹¹⁰ Velmistř Frā Giovanni-Batista Tommasi byl až do roku 1879 posledním Svatým stolcem jmenovaným velmistřem. Do této doby spravovali řád místodržící.

¹¹¹ Řádový konvent byl ustanoven Mesině a později v Catanii na Sicílii.

¹¹² BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 18.

¹¹³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 38-39. Srovnej. BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 18.

¹¹⁴ Naposledy pomáhali při jugoslávském konfliktu, když v Makedonii vybudovali uprchlický tábor nedaleko Tetova.

podepsána významná smlouva mezi Suverénním řádem Maltézských rytířů a Republikou Malta, o bezplatném užívání na 99 let pevnosti Sant'Angelo, proslavené hrdinnou obranou při obléhání Turky roku 1565. Po dvou stech letech tak opět zavlála nad přístavem řádová vlajka.¹¹⁵

Z dějin tohoto řádu je evidentní jeho unikátnost právě v tom, že po všech katastrofách a úpadcích, které se střídaly jako sinusoida s obdobími největší slávy a úspěchu, se vždy našli lidé, kteří se nenechali ovlivnit majetkem, mocí či strachem a vytrvali ve svých ideálech. O to více potěší, že na více než devítisetleté kontinuitě činnosti řádu se podílely právě české země, které také ne vždy měly na růžích ustláno.

---

¹¹⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 38-39. Srovnej. O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html

3. Řád Maltézských rytířů v Čechách

Příchod johanitů do Čech spadá do poloviny 12. století. Přičemž jestliže v letech 1156 až 1158 jsou náznaky o jejich přítomnosti v Čechách nejasné, pak ale prokazatelně lze určit rok 1169, který je jasně spojen se zahájením činnosti johanitů v Čechách, jehož duchovním centrem se stal kostel Panny Marie¹¹⁶ pod řetězem u Juditina mostu v Praze. Mezi další, nenápadné počátky johanitů u nás, můžeme zařadit nálezy křesťanského pohřebiště¹¹⁷ ze 12. století v Radomyšli na Strakonicku nebo stavbu románského kostela sv. Martina¹¹⁸ tamtéž. Jisté je, že do Čech se řád dostává asi 20 let poté, co se objevuje v západní Evropě.¹¹⁹

3.1. Historie řádu

Na základě proseb a svolání olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka se roku 1147¹²⁰ vydal český kníže, Přemyslovec Vladislav II. společně s mnoha českými a moravskými pány do Svaté země bojovat proti Saracénům. Jako součást vojska německého krále Konráda II. se zúčastnili nešťastné II. křížové výpravy. Bohužel se již po roce, oklikou přes Rusko, vrátili čeští páni zpět. V Zámorí se ale Vladislav stihl setkat s Raymondem de Puy, představeným johanitů a seznámit se s činností řádu. To v něm zanechalo zřejmě tak velký dojem, že se po návratu domů rozhodl uvést tento řád do Čech.

Někdy mezi lety 1158 a 1169 po benediktinech, premonstrátech a cisterciácích tedy zakotvil v Čechách další církevní řád - johanité. Podnět k vybudování vůbec první johanitské komendy u nás vyšel roku 1158 od vyšehradského probošta a panovníkova kancléře Gervaisa a jeho synovce podkancléře Martina. Oba na stavbu komendy věnovali veškerý svůj majetek. Král Vladislav tuto myšlenku podpořil dalšími financemi a daroval na stavbu potřebné pozemky.¹²¹

Zahájení činnosti řádu johanitů v Čechách se vztahuje k roku 1169, kdy v Praze

---

¹¹⁶ Podle patrocinia v Čechách byl řád nazýván i řádem *svatomářským*.

¹¹⁷ Na náhrobcích byly vytesány znaky bojovníků. Pohřbení beze zbroje a milodarů ukazuje na pohřby mnišského charakteru. Koncem 12. století tyto pohřby pod náhrobníky ustávají a objevují se pod podlahou provizorního velmožského hradního kostelíka, založeného roku 1194.

¹¹⁸ Sv. Martin byl patronem franckých křižáků. Tento kostelík patří mezi prvních deset chrámů v Čechách zasvěcenému tomuto světcí.

¹¹⁹ KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 19.

¹²⁰ Tímto rokem vstoupily české země do určité celoevropské křesťanské aliance. Byl to také první krok k uznání suverenity Českého království, navenek presentované v lednu 1158 korunovací knížete Vladislava II. za dědičného krále. Ten dále v dějinách nese jméno Vladislav I., toho jména jako král v pořadí první.

¹²¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křižovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 43.

v kostele Panny Marie pod řetězem, začalo fungovat jeho duchovní centrum. Stalo se nejstarší základnou řádu severně od Alp. Krátce po svém založení obsahovalo více než stovku komend a dalších typů sdružení nejen v Čechách a na Moravě, ale i ve Slezsku, Kladsku, Žitavsku, Rakousku, Korutanech a Uhrách.¹²² Papež Lucius III. roku 1182 potvrdil řádu vlastnictví špitálu i kostela.

Představený řádu se v Čechách nejdříve nazýval *preceptor*, od 13. století *velký preceptor*¹²³ a ještě později *mistr*¹²⁴. Roku 1301 získal převor u Panny Marie pod řetězem od papeže Bonifáce VIII. právo pontifikálií¹²⁵ a od té chvíle byl vždy infulovaným¹²⁶ převorem. V řádovém domě žila řada osob a některé z nich ani nemuseli být členy řádu, ale byli jen prostými zaměstnanci. Zmiňováni jsou např. komorník, pitanciář v čele s mistrem pitance¹²⁷, správce školy a jemu podřízený succentor a kantor, prokurátor, správce statku, mistr kuchyně aj.

Mezi vysokými feudály se řád těšil veliké oblibě. Proto mohla v krátké době vzniknout řada dalších komend. Mezi nejznámější patří Manětín, Kadaň, Ploskovice, Kladsko. Velké přízni se řád těšil u mocného rodu Bavorů ze Strakonice. Johanité od nich získali roku 1243 část hradu ve Strakonici a ten se stal nejstarším řádovým hradem severně od Alp. Sem řád na nějaký čas přestěhoval své hlavní sídlo. Ve 13. století vznikly i další komendy např. v Mladé Boleslavi, Horažďovicích, Pičíně, Světlé pod Ještědem (Český dub) a Žitavě. Po zrušení řádu templářů¹²⁸ připadla johanitům komenda sv. Vavřince v Praze, dále komendy v Čejkovicích, Uhřetěvsi, Vodochodech nebo v Nových Dvorech na Táborsku. Po roce 1325 skončil německý velkopreceptorát (německý „jazyk“¹²⁹) a oddělilo se samostatné české velkopřevorství, kterému podléhaly i komendy na Moravě, ve Slezsku, Rakousku, Štýrsku, Korutanech a Kraňsku.¹³⁰

---

¹²² SKŘIVÁNEK, František. *Maltézský kostel Panny Marie pod řetězem na Malé Straně: průvodce*. Praha: České velkopřevorství Suverenního řádu maltézských rytířů, 2000, s. 3-4.

¹²³ Z latiny *magnus praeceptor*, *summus praeceptor* či *humilis praeceptor*.

¹²⁴ Z latiny *magister*.

¹²⁵ Právo používat biskupské insignie, tj. *mitra*, *berla*, *prsten* a *pektorál*.

¹²⁶ Bylo mu dovoleno nosit *infuli* čili *mitru*. Toto právo infule ale časem upadlo v zapomnění.

¹²⁷ Členové práva stravy.

¹²⁸ Templářský řád byl zrušen na církevním sněmu ve Vidni 6. května 1312 a zprávu o tomto do Čech přinesl biskup Jan IV. z Dražic.

¹²⁹ Ačkoli tam formálně stále náležel.

¹³⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 43-45. Srovnej. BUBEN, Milan. *Suverenní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 33-34. Srovnej. KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010.

Dne 8. května 1420 lehl chrám i konvent na Malé Straně popelem. Naštěstí všichni členové řádu byli včas varováni a nikdo nezahynul. Společně se všemi řádovými cennostmi se přestěhovali do Strakonice. Na činnosti a majetku řádu se velice podepsaly i husitské války. Část řádových statků husité vyrabovali, část jich zabral král Zikmund, aby jimi mohl financovat svá vojska a část museli z důvodu nedostatku peněz zastavovat a dále rozprodávat sami johanité. V těchto dobách johanité přišli o devět komend - Manětín, Český Dub, Mladou Boleslav, Ploskovice, Horažďovice, Znojmo, Staré Brno, Horní Kounice a Kroměříž. Jejich statky se tím ztenčily na Prahu, Strakonice, Pičín a Opavu.

Postupem času mohlo dojít k opravě řádového centra v Praze a tak počátkem 16. století byl částečně opraven kostel a zřízen řádový hřbitov. Papež Julius II. roku 1512, do doby než bude opět obnoven provoz pražského konventu, přiznal právo pontifikálií převorům ve Strakonících.

Roku 1618 pro svůj vysoký věk a umírněnost se vyhnul aktu defenestrace generální převor řádu Matouš Děpold z Lobkowicz a jeho nástupce Jindřich z Logau jako dík poté vymohl u císaře amnestii pro část účastníků stavovského povstání. Roku 1626 byl pro představeného řádu trvale zaveden titul velkopřevora¹³¹ a od roku 1627 se představený řádu v českém království stal prakticky prvním prelátem v zemi po arcibiskupovi. Hrdinskou obranou Prahy proti Švédům se proslavil velkopřevor Rudolf z Colloredo-Wallsee roku 1648. Poté zahájil opravu chrámu Panny Marie pod řetězem, aby se do něho roku 1694 mohlo sídlo velkopřevora i s konventem přestěhovat zpět ze Strakonice. V letech 1726 až 1731 byla ještě z iniciativy velmistra Gundakara Poppo z Dietrichsteinu vybudována rezidence velkopřevorů a nový konvent.¹³² Když Josef II. v roce 1784 zrušil karmelitánům klášter u chrámu Panny Marie Vítězné v Praze, připadl tento do správy řádu i se světoznámým Milostiplným Jezulátkem. Tento kostel je pouze filiální. Hlavním centrem zůstal chrám Pany Marie pod řetězem.

Poté co byli maltézští rytíři v roce 1789 vyhnáni z Malty a ztratili prakticky všechny komendy v Evropě, zůstala jim jen jediná a to česká. Tím český řád rázem nabyl na důležitosti. Čeští rytíři se sice účastnili křížových výprav a bojů s Turky¹³³, ale teprve až nyní řád v Čechách získal postavení takové, jako nikdy před tím.

---

¹³¹ Z latiny *magnus prior*.

¹³² V této podobě se dochovaly až do dnešních dnů.

¹³³ Čeští rytíři se v symbolickém počtu zúčastnili obrany Malty roku 1565 a bitvy u Lepanta roku 1571.

Především v souvislosti s prusko-rakouskou válkou v roce 1866 řád oživil své působení na poli zdravotní péče. Velkopřevor Othenio Lichnowsky-Werdenberg, označovaný jako obnovitel slávy velkopřevorství, se podílel společně s prof. MUDr. Jaromírem sv. p. von Mundy (1822-1894) na realizaci myšlenky zakládání řádových sanitních vlaků působících poté na evropských bojištích. Po dlouhých staletích se řád opět vrátil do Svaté země a to financováním výstavby a provozu hospice v Tantarů nedaleko Racheliny hrobky mezi Jeruzalémem a Betlémem.

Přežití řádu v českých zemích, resp. rakouském mocnářství umožnila dynastie Habsburků. Dne 2. dubna 1881 udělil císař František Josef I. ve Vídni velkopřevoru Čech a Rakouska a jeho nástupcům titul rakouského knížete za zásluhy o trpící lidstvo. Současně ho jmenoval prvním prelátem v království českém, hned po arcibiskupovi. Pomoc řádu vůči mocnářství byla zjevná. Za I. světové války řád vypravil osm sanitních vlaků, které nesmírně pomáhaly všem nemocným a raněným.

Se vznikem republiky v roce 1918 měl řád ještě značný pozemkový majetek¹³⁴, jímž se řadil na čtvrté místo po pražském arcibiskupství, svatovítské kapitule a strahovských premonstrátech. Po roce 1918 začíná být univerzálnost řádu trnem v oku novému českému nacionalismu. Pozemkovou reformou v období mezi světovými válkami a hospodářskou krizí však o většinu svého majetku přišel. Po anšlusu Rakouska provedeným Hitlerem, se české velkopřevorství rozdělilo na dvě, na sobě nezávislá. Dne 4. prosince 1938 tak vzniklo velkopřevorství české a velkopřevorství rakouské. Dosavadní zbylý nepatrný majetek ve Slezsku a Rakousku, připadl velkopřevorství rakouskému a dosud společný velkopřevor von Ludwigstorff zůstal ve Vídni. Do čela českého velkopřevorství byl zvolen Karel kardinál Kašpar, kníže-arcibiskup pražský a primas český. Činnost řádu v době II. světové války byla potlačena.¹³⁵ Proto po smrti kardinála Kašpara vedl řád pouze jako regent v průběhu nacistické okupace a počátku komunistické éry Karel kníže ze Schwarzenbergu, hlava orlické větve, otec současného ministra zahraniční Karla Schwarzenberga. Jeho zásluhou řád v Čechách přežil nacistickou hrůzovládu a zůstal zachován.

Bohužel padesátá léta 20. století znamenala pro řád další katastrofu. Po násilném ukončení činnosti římsko-katolických řádů a kongregací byl řád v dubnu roku 1950 odňat veškerý zbylý majetek a jeho činnost úředně zakázána. Místodržící velkopřevora Karel kníže

---

¹³⁴ Mezi tento majetek patřily v Čechách Strakonice, Horní Libchava, Dožice u Nepomuku, Obytce a Dětěnice. Na Moravě to pak byl ještě Dívčí Hrad na Osoblažsku.

¹³⁵ Nemohlo dojít k řádné volbě velkopřevora.

ze Schwarzenbergu skončil v emigraci, převor maltézských kněží páter Voráček a konventuální kaplan Pícha v dlouholetém vězení. Mnozí rytíři a řádové dámy našli útočiště v cizině. A ti, ne mnozí, kteří zůstali ve vlasti, mezi které patří již za nacistů vězněný a zmrzačený konventuální kaplan Vilém Horký nebo vězeň nacistických koncentračních táborů prof. Hugo Rokyta, potajmu a ilegálně pokračovali v plnění poslání řádu. Zejména z Rakouska, ale z části i z Mnichova se tajně dostávali do Československa zejména léky a různá náboženská literatura. Oficiálně bylo české velkopřevorství zastupováno svými členy v exilu ve Vídni a v Římě.¹³⁶

Činnost řádu Maltézských rytířů v českých zemích byla obnovena záhy po revolučních dnech v listopadu 1989. V té době zachovávalo činnost řádu na území Československa posledních pět členů řádu. Šedesát jich působilo v zahraničí.¹³⁷ Na jaře roku 1990 navštívil Prahu papež Jan Pavel II. a jeho návštěva se stala dobrým důvodem k oficiálnímu zahájení činnosti řádu. Stalo se tak tedy v předvečer jeho příjezdu 20. dubna. Podle zákona č. 338/1991 Sb.¹³⁸ byl řádu navrácen velkopřevorský palác i s konventem v Praze na Malé Straně.¹³⁹ Řád tak získal zpět alespoň malou část svého původního obrovského majetku.

3.2. Nejdůležitější sídla řádu

3.2.1. Kostel Panny Marie pod řetězem v Praze na Malé Straně

Budova tohoto kostela nás ohromí dvěma starobylými masivními věžemi, které se tyčí mezi městskou zástavbou pražské Malé Strany. Jeho monumentálnost ještě více podtrhuje kontrast městských úzkých uliček s okrově žlutými kamennými kvádry, z nichž jsou věže postaveny. Je prvním z malostranských kostelů na této straně předmostí Karlova mostu. Jeho stavba byla započata současně s předchůdcem Karlova mostu, mostem královny Judity, jižně od biskupského dvora při frekventované cestě u levého vltavského břehu. Možná s ohledem na to, že se komenda nacházela vně městského opevnění, nesl tento kostel ještě staročeský dovětek „pod řetězem konce mosta“.¹⁴⁰ Zřejmě byl první budovou na této straně mostu a

---

¹³⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 45-47. Srovnej. BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, s. 34-36. Srovnej. POŘÍZKA, Jiří. *Maltézští rytíři v Čechách a na Moravě, 1870-1998: České velkopřevorství řádu maltézských rytířů a jeho představitelé*. V Olomouci: Votobia, 2002, 207s.

¹³⁷ O Suverénním řádu maltézských rytířů: Velvyslanectví ČR při Svatém stolci. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html

¹³⁸ Zákon o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

¹³⁹ Lázeňská 4, 118 00 Praha 1.

¹⁴⁰ Z latiny *sub catena in pede pontis*.

řetězem¹⁴¹ se buď zamykala brána do klášterního dvora, anebo přehrazovala řeka, pro snadnější zadržování lodí a vorů, následného vybírání cla a kontroly provozu na řece.

Jak již bylo dříve zmíněno, hlavní podnět k vybudování johanitské komendy vzešel od kancléře Gervasia a jeho synovce podkancléře Martina za vlády Vladislava I. v roce 1158. O deset let později již kostel Panny Marie pod řetězem působil jako duchovní centrum řádu. Na místě dnešního chrámu byla nejprve vybudována honosná románská basilika. Zároveň také hradbami obehnané tvrziště chráněné ze všech stran jednak vodními příkopy a jednak ramenem Vltavy - Čertovkou. Sídlo se stavělo zcela v duchu tradic rytířského řádu, tak aby lidé putující za svatými místy měli v případě strádání a potřeby pomoci kam v bezpečí složit hlavu. Docházelo k rychlému rozvoji, takže již kolem roku 1253 je součástí opevněné komendy i špitál, škola, dům komendátora, pivovar, hospodářský dvůr a zahrada.

Rozvoj řádu ve středověku si vyžádal potřebu rozšíření svatyně, v té době staré 150 let. Koncepce gotické přestavby byla pojata velkoryse, neboť finanční možnosti řádu nebyly zanedbatelné. Na prosperitě johanitů se podílelo velké množství komend, které vykazovaly dobré hospodářské výsledky. Dále pak ochota Jana Lucemburského a římskoněmeckého krále Jindřicha převádět zisky ze zrušených komend templářů právě na johanity. Bohužel se na začátku 14. století přestavba poněkud zadrhla a nedokončený stav byl zakonzervován. Jeho prostory ale zřejmě vykazovaly reprezentativní stav, protože zde bylo roku 1378 vystaveno mrtvé tělo Karla IV. Ten zde spočinul poslední noc při pohřebním průvodu z královského dvora na Starém městě na Pražský hrad. Stejně tak zde byly pietně před pohřbením uloženy ostatky první ženy jeho syna Václava IV. královny Johany.

V roce 1393 se stal konvent svědkem střetu vznětlivého krále Václava IV. a arcibiskupa Jana z Jenštejna, který byl na neutrální řádové půdě králem nechutně urážen a ponižován. Obětí králova hněvu se později stal arcibiskupův generální vikář Jan Nepomucký, který zemřel mučednickou smrtí utopením ve Vltavě.

Dne 8. května 1420 se staly převorský konvent, řádová komenda i kostel cílem rozběsněného davu poštvaného husity. Ten celý areál vyraboval a založil zde požár. Objekt byl ve zbědovaném stavu asi až do roku 1503, kdy zde vypukl požár, který celé dílo zkázy dokonal. V roce 1519 byl kostel ještě jednou zaklenut, ale to již bez hlavní lodi, která poté sloužila jako hřbitov. Od této doby byl řádový kostel budován v podstatně skrovnějším duchu.

---

¹⁴¹ Podle pověsti dokonce zlatým řetězem.

Další vzestup řádu započal ve druhé polovině 16. století, kdy došlo k upevnění řádového státu na Maltě. O rozkvet kostela se v tomto období postaral velkopřevor Matouš Děpolt Popel z Lobkowicz, který kostel vybavil oltářem věnovaným patronce kostela Matce Boží s vlastním erbem, sochami sv. Jana Křtitele a sv. Václava.

Dalších padesát let bohužel nedocházelo k žádné údržbě a velice se to na celém areálu konventu podepsalo. Až na začátku 17. století se do pořádné opravy a přestavby pustil známý obránce Prahy Rudolf Colloredo-Wallsee.¹⁴² Po vítězství protireformace došlo ke znovuzprovoznění komend, které se zase mohly podílet na financování pražského velkopřevorství a řádového kostela tak, aby se sem v roce 1694 opět mohlo vrátit sídlo velkopřevorů, zatím dočasně umístěné ve Strakonících. Na opravách prováděných v této době se nepodílel jen tak někdo. Byli to např. stavitel Carl Lurago a Giovanni Battista Spinetti pod dohledem samotného Santiniho de Bossi. Jednou z největších objednávek byl oltářní obraz s řádovou tematikou a obraz svaté Kateřiny od tehdy velmi ceněného umělce Karla Škréty. Ten ještě zřejmě díky sympatiím k řádu přidal portrét Frā Bernarda, který je považován za jeden z jeho nejlepších a je dodnes k vidění ve stále expozici Národní galerie.

Autorem poslední opravy, doplněním a výměnou téměř celého interiéru kostela byl převor František Adam Taufer z Rovin, který v roce 1741 nechal postavit bohatě zlacený rokokový oltář, do něhož byl umístěn slavný Škrétův obraz¹⁴³.

Dnešního návštěvníka ohromí cenné barokní vybavení kostela, mezi kterým vyniká zejména bohatá štuková výzdoba, sochy od J. J. Bendla, obrazy K. Škréty a četné ozdobné mříže ze 17. a 18. století. Jsou zde zachovány dokonce i zbytky gotických maleb. Z románské stavby se zachoval blok zdiva, překlenující půlkruhovou křížovou klenbou na jihozápadě dnešní vstupní části. Část románské zdi se sloupy a oblouky je zachován v prostoru dnešního nádvoří mezi gotickými věžemi a vstupem do kostela. Silné hranolové věže jsou vysoké 32 metrů. Původně byly vyšší, ale po požárech došlo k jejich snížení. Jsou postaveny z pečlivě opracovaných opukových kvádrů a podpírají je mohutné nárožní pilíře.¹⁴⁴

---

¹⁴² Zajímavostí je, že jeho socha stojí dodnes v přední části kostela a stejně, jako byl výjimečný Colloredo, je taková i ona. Na první pohled na ní není výjimečného nic, ovšem dokud si neuvědomíte, že Colloredo má na hlavě klobouk, v kostele. Původně byla socha určena na jiné místo, ale nakonec byla umístěna do chrámu.

¹⁴³ Na moři zuří boj. Velmistr řádu Jean Parisot de la Vallete s doprovodnou postavou rytíře se odevzdává svému patronu sv. Janu Křtiteli, který Matku na nebesích prosí o podporu. Rytíři s pomocí Matky Boží a Jezulátka symbolicky metají blesky vítězí. Boj se odehrává roku 1565 o ostrov Maltu proti loďstvu Mustafy Paši. Tento obraz malíř dokončil kolem 1640.

¹⁴⁴ SKŘIVÁNEK, František. *Maltézský kostel Panny Marie pod řetězem na Malé Straně: průvodce*. Praha: České velkopřevorství Suverénního řádu maltézských rytířů, 2000, s. 3-9. Srovnej. KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan*

Společně se sousední komendou je kostel Panny Marie pod řetězem chráněn jako kulturní památka České republiky.

3.2.2. Strakonický hrad a Strakonice

Počátky výstavby strakonického hradu spadají do poslední čtvrtiny 12. století. Hrad byl vybudován nad soutokem řek Otavy a Volyňky feudály významného rodu Bavorů a patří k nejstarším v Čechách. Bavorové si své sídlo strategicky zbudovali na důležité křižovatce zemských i dálkových cest.

Bavor I. ze Strakonice (†1260), nejvyšší komorník Království českého, správce Prácheňského kraje a vlastník obrovského panství v Jižních Čechách, podle pověsti učinil na křížové výpravě ve Svaté zemi v roce 1190 slib, že po návratu domů vystaví nový křížovnícký konvent. Historický dokument existuje až z roku 1225. Je to konfirmace, v níž český král Přemysl Otakar I. potvrzuje darování Bolemily, manželky Bavora, několika vesnic řádu johanitů a to i přes značnou nevoli jejích synů. Druhým důležitým datem je rok 1243, kdy Bavor I. daroval řádu další nemovitost a to kostel a dům ve Strakonících a vsi Lom, Ptákovice, Miloňovice, Radošovice, Sousedovice a Krty. Toto darování umožnilo další rozvoj mladé komendy, která začala svůj majetek rozšiřovat přikupováním okolních vsí. Strakonická komenda nabývala velmi rychle na své důležitosti. Stala se druhou v pořadí po pražské komendě co do významu. Svou řádovou kariéru zde zahajovala řada známých osobností, jako byli např. Jindřich z Hradce, Václav z Michalovic, Jošt II. z Rožmberka, Jan ze Švamberka nebo Jan III. z Rožmberka.¹⁴⁵

Nástupcem a dědicem Bavora I. se stal jeho syn Bavor II. Veliký († 1279), který byl též velkým obdivovatelem a donátorem johanitského řádu. Za manželku si vzal nemanželskou, ale legitimizovanou dceru krále Přemysla Otakara II. Anežku. Historikové nevyklučují, že byl účastníkem Přemyslovy křížové výpravy do Litvy v roce 1267-1268. V roce 1270 začal zvelebovat strakonický hrad a dostavěním starého hradního paláce na jižní straně hradu došlo ke spojení s johanitskou částí hradu. Po celou dobu vlády Bavorů, ale byla

---

III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 15-26. Srovnej. Řádový kostel Panny Marie pod řetězem. *Řád maltézských rytířů: České velkopřevorství* [online]. [cit. 2013-05-22]. Dostupné z: http://www.maltezskyrad.cz/o_koste.html

¹⁴⁵ KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu.* Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 54-56. Srovnej. TRÍSKA, Karel et al. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 5, Jižní Čechy.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986. 293 s.

striktně oddělena světská část hradu od johanitské. Stejně jako Bavor II. přijal hodnost generálního převora řádu i jeho syn Bavor III. (†1318), který vstupuje na scénu v době po vymření rodu Přemyslovců, kdy do Čech směřují vojska braniborských markrabat Oty IV. a Oty V., Piastovce Jindřicha IV. a z Moravy Rudolfa I.

Vláda Bavora III. byla na strakonickém hradě provázena rozsáhlou stavební činností obzvláště v johanitské části. Bavor III. byl posledním příslušníkem rodu Bavorů, který se významně angažoval ve veřejném životě. Do povědomí historické veřejnosti se dostal svými tvrdými postoji proti Rudolfu Habsburskému a poté jako člen nespokojené šlechty, která ve Vídni v roce 1318 uzavřela smlouvu namířenou proti panujícímu páru Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.

Další člen rodu Bavorů ze Strakonic Bavor IV. (†1380-1382) je spojen s listinou z prosince roku 1367, která je považována za počátek města Strakonice. V roce 1394 převzal od svého poručníka a strýce Zdeňka z Rožmitálu rodinné statky Břeněk ze Strakonic. Postupem času začal mít tento pán ze Strakonic, který se zapojil do odboje české šlechty proti králi Václavu IV., hmotné starosti a tak se i zbylá část hradu postupným prodejem dostává do rukou johanitského řádu. Tehdejší generální převor Jindřich z Hradce¹⁴⁶ v roce 1403 tak sjednocuje světskou i johanitskou část hradu. Tento Strakonický mistr učinil ze Strakonic jedno z center odporu proti husitům.¹⁴⁷

Když byl v roce 1420 Žižkovými vojsky vypálen pražský konvent, stal se hlavním sídlem řádu Strakonický hrad. Ten působil díky johanitům jako opora katolicizmu a proziskundovské politiky.¹⁴⁸ Papežem Juliem II., bylo roku 1512 na žádost převora Jana z Rožmberka uděleno strakonickým právo pontifikálií na dobu, než bude obnoven pražský konvent.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Jindřich z Hradce se 25. 3. 1420 zúčastnil v čele rytířského a královského vojska bitvy proti husitům u Sudoměře. Zde byl zraněn a na následky zranění zemřel.

¹⁴⁷ FIBICH, Ondřej. *Maltézský řád na Strakonicku*. Strakonice: KAREN, 2004. Cor cordium. Srovnej. KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010. Srovnej. TRÍSKA, Karel et al. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 5, Jižní Čechy*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986. 293 s.

¹⁴⁸ Generální převor Václav z Michalovic bojoval 30. 5. 1434 v bitvě u Lipan a stal se spoluzakladatelem Strakonické jednoty, zaměřené proti kališníkovi Jiřímu z Poděbrad. Společně s Oldřichem z Rožmberka vedl mnohaletou válku s husitskými městy Pískem a Vodňany. Michalovicův nástupce Jošt z Rožmberka se zase podílel na založení protipoděbradské Zelenohorské jednoty.

¹⁴⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křižovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 49.

Pevnost Strakonického hradu byla vyhlášena, o čemž svědčí i fakt, že se ho Žižka nikdy nepokusil dobýt. Přesto se zradou mlynářského chasníka v prosinci roku 1619 do hradu dostalo protestantské Mansfeldovo vojsko. Hrad byl obsazen, vyrabován, johanité buď pobiti, nebo rozehnáni a hradní kaple znesvěcena. Jeden ze žoldnéřů poničil obraz Narození Páně tím, že Panně Marii, sv. Josefu i oběma pastýřům vypíchl oči. Takto zničený obraz našel španělský karmelitán Domenico a Jesu Maria. Poničeným obrazem potom povzbuzoval 8. listopadu 1620 vojsko bavorského vévody Maxmiliána před bitvou na Bílé Hoře. Na jaře roku 1622 byl obraz slavnostně převezen do Říma a uložen do karmelitánského kostela Panny Marie Vítězné.¹⁵⁰ V roce 1641 ještě vyrabovali hrad Švédové a po vyplacení výpalného odtáhli.

Po obnovení pražského konventu se sídlo velkopřevorů v roce 1694 opět přestěhovalo ze Strakonice do kostela Panny Marie pod řetězem na Malé Straně. Ve Strakonici se ale ještě stala událost, která byla důvodem k svatořečení Jana Nepomuckého. Sedmiletá dcera hradního správce Rozálie Hodánková spadla do zmrzlé Otavy, kde asi dvě hodiny ležela pod ledem. Po vytažení nejevila známky života, ale asi po hodině přišla k sobě a za svého zachránce označila právě Jana Nepomuckého.

Do řádové historie vstupují Strakonice naposledy za I. světové války, kdy odsud odjíždí na východní frontu osm řádových sanitních vozů. Celkem urazily 1 062 760 km, z válečných bojišť převezly do bezpečí 359 945 raněných a nemocných a řádoví lékaři provedli 27 163 operací, z toho přes polovinu v polních lazaretech. Po válce se vlaky vrátily zpět do Strakonice, kde v nových poměrech pro nezájem podlehly zkáze.¹⁵¹

V rámci pozemkové reformy v roce 1925 byl řádu Maltézských rytířů zámek odebrán a dostal se tak do světských rukou. Po roce 1990 začalo České velkopřevorství jednat s Biskupstvím českobudějovickým o možném návratu celého objektu zpět. Na přelomu roku 2005 a 2006 začala rozsáhlá rekonstrukce, na kterou hrad čekal několik desítek let. V současné době areál hradu patří z více než jedné poloviny městu Strakonice a z jedné čtvrtiny Jihočeskému kraji. Do církevních objektů, které patřily Římskokatolické farnosti Strakonice, se v roce 2008 vrátil zpět řád Maltézských rytířů. Dnes v areálu sídlí Muzeum středního Pootaví, římskokatolická farnost sv. Prokopa, Šmidingerova knihovna a Základní

---

¹⁵⁰Originál obrazu roku 1833 padl za oběť požáru, ale existuje řada jeho dokonalých kopií, např. ve strakonickém hradním chrámu sv. Prokopa, v poutním chrámu na Bílé Hoře, v karmelitánském kostele Panny Marie Vítězné na Malé Straně v Praze, v kostele ve Strunkovicích a v Nových Hradech.

¹⁵¹BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993.

umělecká škola. Od roku 1995 je areál strakonického hradu prohlášen za národní kulturní památku.¹⁵²

3.3. Působení a činnost řádu u nás v současnosti

Specifikum Maltéžského řádu nebo vůbec katolického vyznání v Česku bylo pod stínem skoro šedesáti let totality od nacistů přes komunisty, kteří se snažili zničit stopy řádu nebo katolické víry vůbec. V současné době řád působí v Čechách prostřednictvím nestátních zdravotnických zařízení. Jde v podstatě o službu na různých kulturních, společenských a církevních akcích, kde plní lékařskou službu první pomoci. Jako pomocná nezisková organizace Českého velkopřevorství vznikla *Maltéžská pomoc* se sociálním a humanitárním zaměřením. Řád je také provozovatelem několika školských zařízení.

„Řád nedělá misie, chce lidem sloužit. Česká maltéžská pomoc nabízí a podává pomocnou ruku někomu, kdo ji potřebuje. Je jedno, jestli je člověk věřící, praktikující, katolík či ateista.“¹⁵³

3.3.1. Maltéžská pomoc o. p. s.¹⁵⁴

Maltéžská pomoc v dnešní formě vznikla v roce 2001 a v současné době nabízí jedenáct diecézních center.¹⁵⁵ Pomáhá v České republice široké škále potřebných lidí, jako jsou opuštění staří lidé, děti, vozíčkáři a lidé s kombinovaným postižením, vězňové, nemocní a zranění lidé, občané postižení přírodními katastrofami, atp.

3.3.2. Česká maltéžská pomoc České Budějovice o. p. s.¹⁵⁶

Česká maltéžská pomoc České Budějovice začala jako samostatná skupina s vlastní právní subjektivitou na regionální úrovni působit v roce 1996. Zaměřuje se na poskytování charitativní pomoci v oblasti zdravotnické, záchranné, sociální a humanitární a obzvláště pak v oblasti péče o děti s postižením. Poskytuje služby sociální - „Průvodcovské a předčitatelské

---

¹⁵² *Hrad Strakonice: Strípky z historie* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.hradstrakonice.cz/hrad/historie.asp>

¹⁵³ Maltéžští rytíři - Johanité: Obrana víry a služba trpícím. In: *Česká televize: Zasvěcení* [online]. 2009 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490-zasveceni/209562213000003-maltezsti-rytiri-johanite/>

¹⁵⁴ *Maltéžská pomoc: obecně prospěšná pomoc* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.maltezskapomoc.cz/>

¹⁵⁵ Brno, Česká Lípa, České Budějovice, Mělník, Olomouc, Otrokovice, Pardubice, Praha, Přešov, Uherské Hradiště, Žatec.

¹⁵⁶ *Česká maltéžská pomoc: středisko České Budějovice, obecně prospěšná společnost* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.cmpcb.cz/>

služby“, zdravotnickou a humanitární pomoc a psychosociální pomoc.

3.3.3. Řádová pouť do Lourdes¹⁵⁷

Od svého počátku se řád zaměřuje na obranu víry a pomoc trpícím a potřebným, takovým způsobem jak mu to podmínky dané doby umožňují. Kromě toho jsou rytíři řádu také velkými ctiteli Panny Marie. Obě tyto roviny se členové řádu snaží skloubit dohromady, a proto každým rokem pomáhají pečovat o nemocné a trpící nejen fyzicky při náročné cestě do Lurd. Téměř každý rok se do Lurd sjede téměř deset tisíc členů a dobrovolníků, kteří se snaží poskytovat potřebným tu nejlepší péči a komfort a zároveň uctít Matku Boží Pannu Marii.

3.3.4. Školská zařízení

Řád je také zřizovatelem školské právnické osoby vykonávající činnost školy - Gymnázia Suverénního řádu maltézských rytířů ve Skutči.¹⁵⁸ Tato škola poskytuje široce koncipované střední vzdělání s maturitou ve čtyřletém a osmiletém studijním cyklu.

Dále řád provozuje Vyšší odbornou školu zdravotnickou v Ječné,¹⁵⁹ která sídlí v budově s ještě dalšími dvěma církevními středními školami. Úspěšné studium této vyšší odborné školy je zakončeno absolutoriem a absolventi nacházejí uplatnění ve státních i nestátních zdravotnických zařízeních. Někteří pracují i v ústavech sociální péče. Kvalita absolventů této školy je odborníky v praxi hodnocena velice pozitivně.

Další škola, jejímž zřizovatelem je řád, je Základní škola Maltézských rytířů v Kladně,¹⁶⁰ která funguje od roku 1990. Je to katolická základní devítiletá škola, jejíž vyučování mimo jiné obsahuje informace o evropské křesťanské kultuře a poukazuje na křesťanské hodnoty.

---

¹⁵⁷ *Lurdy 2013: Řádová pouť do Lourdes* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.lurdy.eu/>

¹⁵⁸ *Gymnázium Suverénního řádu maltézských rytířů ve Skutči* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.gymskutec.cz/index.aspx>

¹⁵⁹ Vyšší odborná škola zdravotnická Suverénního řádu maltézských rytířů: další informace. *Škola Ječná* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: http://www.skolajecna.cz/vzs_dalsi_informace.php

¹⁶⁰ *Základní škola Maltézských rytířů* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://www.czskladno.info/index.php>

Závěr

Ozbrojený boj vojenského řádu skončil a *miles Christi* (vojáci Krista) bojují jako členové a dobrovolníci pouze špitálního řádu na „válečném“ poli zdravotnické a humanitární pomoci. Doufejme, že slovo „vojenský“ zůstane už součástí pouze oficiálního názvu řádu johanitů a nikdy ho již jeho členové nebudou muset uvést do života. Bohužel mám strach, že v dnešní době, kdy terorismus a islámský fundamentalismus nabírá na síle, si mnozí lidé uvědomují, že proti násilí, vraždám, bombovým útokům a mrzačení svobodných a nevinných lidí ze strany muslimských radikálů se nedá postupovat pouze v rukavičkách.

Někdo moudrý jednou řekl, že historie je učitelkou a dějiny se stále opakují. Proto studujme historii a učme se z ní. Je neuvěřitelné a běhá z toho až mráz po zádech, jak často se v novodobé historii objevují události velice podobné těm, které se v již v dávné minulosti staly. Máme to štěstí, že o nich jsou záznamy a my pokud budeme „chtít“, se z nich můžeme a musíme poučit. Nebo se můžeme řídit heslem „*нас много*“ a uvidíme, jak to všechno dopadne.

Řád Maltézských rytířů je ale pro nás velikou učitelkou. Řídí se stále stejnými pravidly, nastavenými na počátku svojí existence moudrými a praktickými lidmi. Ta je přivedla do dnešních dnů sice se ztrátami, ale zato s obrovskými zkušenostmi. Ne všechno staré je špatné. Bohužel z dnešních mladých lidí se rytířský duch nezadržitelně vytrácí.

Použitá literatura

Pramenná literatura:

ČERNÝ, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Praha : Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1705-5.

GABRIELLI, Francesco (uspoř.): *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Praha: Argo, 2010. 336 s. ISBN 978-80-257-0333-5.

Odborná literatura:

AVENARIUS, Alexander a kol. *Dějiny Byzance*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. 529 s., bar. a čb. obr. ISBN 80-200-0454-8.

BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, s. 7-8. ISBN 80-200-0512-9.

BUBEN, Milan. *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*. Praha: Public History, 1993, 48 s. ISBN 80-901-4324-5.

BURCKHARDT, Jacob. *The Age of Constantine the Great*. London: Routledge. 1949. 385 s. 1. Vyd. 1852.

DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, s. 15. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 602-22-862.

FIBICH, Ondřej. *Maltézský řád na Strakonicku*. Strakonice: KAREN, 2004. Cor cordium. Nemá ISBN.

HINDLEY Geoffrey: *Saladin a počátky džihádu*. Praha: Baronet, 2009, 256 s. ISBN 978-80-7834-203-1.

HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci v Levantě*. Praha: Mladá fronta, 1975, s. 90. Kolumbus. ISBN 23-064-75.

KOTLÁROVÁ, Simona. *Jan III. z Rožmberka: 1484 - 1532 ; generální převor johanitského řádu v Čechách a vladař rožmberského domu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2010. ISBN 978-808-6829-593.

MILKO, Pavel. *Úvod do byzantské filosofie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009, s. 20. Pro Oriente. Dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-87378-13-7.

NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291: krvavý zánik křižáckých států*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 96 s. Válečná tažení. ISBN 978-80-247-3414-9.

POŘÍZKA, Jiří. *Maltézští rytíři v Čechách a na Moravě, 1870-1998: České velkopřevorství řádu maltézských rytířů a jeho představitelé*. V Olomouci: Votobia, 2002, 207 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-719-8547-3.

RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.

RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981.

RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York : Harper & Row, 1964.

RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100- 1187. New York : Harper & Row, 1965.

RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York : Harper & Row, 1967.

SKŘIVÁNEK, František. *Maltézský kostel Panny Marie pod řetězem na Malé Straně: průvodce*. Praha: České velkopřevorství Suverenního řádu maltézských rytířů, 2000, 24 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-902-4487-4.

TŘÍŠKA, Karel et al. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 5, Jižní Čechy*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986. 293 s. Nemá ISBN.

TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 1041 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-7422-091-3.

WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku: kulturní dějiny řádu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, 473 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-802-0013-811.

Encyklopedie a slovníky:

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: I. díl: Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 79. ISBN 80-7277-085-3.

HRACH, Pavel. *Encyklopedie osobností Evropy: od starověku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993. 711 s. ISBN 80-85841-00-2.

Lexikon des Mittelalters. Band VII. München, Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003, 2220 s. ISBN 3-423-59057-2.

Internetové zdroje:

<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490-zasveceni/209562213000003-maltezsti-rytiri-johanite/>> [cit. 2013-04-21]

<<http://www.cmpcb.cz/>> [cit. 2013-05-24]

<http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1499:rytii-mee-i-ducha-maltezti-rytii&Itemid=4> [cit. 2013-04-26]

<<http://www.czskladno.info/index.php>> [cit. 2013-05-24]

<<http://www.gymskutek.cz/index.aspx>> [cit. 2013-05-24]

<<http://www.hradstrakonice.cz/hrad/historie.asp>> [cit. 2013-05-24]

<<http://www.lurdy.eu/>> [cit. 2013-05-24]

<<http://www.maltezskapomoc.cz/>> [cit. 2013-05-24]

<http://www.maltezskyrad.cz/o_kostele.html> [cit. 2013-05-22]

< http://www.mzv.cz/vatican/cz/o_velvyslanectvi/o_s_r_m_r.html> [cit. 2013-04-14]

<http://www.skolajecna.cz/vzs_dalsi_informace.php> [cit. 2013-05-24]

SUMMARY

This bachelor thesis deals with the establishment and operation of the Military and Hospitaller Order of Malta. Throughout history, the Czech lands played a significant part in the continuous work of the order. Therefore, this work aims to capture and highlight the important role of the Bohemian Grand Priory in the nearly thousand-years existence of this Order.

The first chapter introduces the situation in the Roman Empire which was one of the causes of the Crusades to the East. The result of the Crusades was the establishment of the Crusader States and military orders.

The second chapter focuses on the mission of the Knights of Malta and its symbolism. It acquaints more specifically with the inner organizational of law and membership in the Order. It also focuses on the most important residences of the Order throughout its history from its founding in Jerusalem until the present day.

The third chapter of this thesis attempts to map the period of the arrival of the Order to Bohemia, its history in the Czech territory to the present day, the history of two most important monastic settlements in Prague and Strakonice and current activities in the field of medical and humanitarian aid.

The conclusion of this work considers the importance of unselfish help to others and tries to show its importance in the history.